

58 (083)

S-99

58-99

83)

99

Խ. ԳԹՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՁԵՌԱԴՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՎ,

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ ԲՈՒՅՍԵՐԸ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Բույսերի սխեմատիկայի ձեռնարկ հարմարեցրած
ՀՍԽՀ գյուղինստիտուտի ծրագրին)

ՊԵՏԶՐԱՏ

1931

ՅԵՐԵՎԱՆ

24 AUG 2013

14208

20 JUL 2010

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏԱՒՏ

58(083)

S-99

14

Ձեռագրերի Իրավունքների

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ
ԲՈՒՅՍԵՐԸ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Բույսերի սխեմատիկայի ձեռնարկ համարեցրած
Հ. Ս. Խ. Հ. գյուղինստիտի ծրագրին)

1782

Կազմեցին՝ Պրոֆ. Ն. ՏՐՈՅԻՑԿԻ
յեկ ՅԵ. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

14596-57

ՊԵՏՐԱՍ

1931

ՅԵՐԵՎԱՆ

Պետերատի տպարան
Գրատ. № 6291 (բ)
Հրատ. № 1931
Պատ. № 1974
Տիր. 1.000
▽

ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ԱՂՅՈՒՍԱԿ

1. Բույսեր, վորոնք չերենք ծաղիկ չեն տալիս և բազմա-
նում են սպորների միջոցով . . . սպորավոր բույսեր -- 2

Բույսեր, վորոնք իրենց կյանքի վորոշ շրջանում տալիս են
ծաղիկներ և բազմանում են սերմերով . . . Ծաղկաճու բույսեր 4

2. Տերևները մանր են, վորոնք միանալով կազմում են ա-
տամնավոր պաշտաններ, ցողունները հասարակ կամ ողակաձև
ճյուղավորված են, սպորանգիաները (սպորների պահեստները)
4--7ական նստած են վահանիկաձև դասավորված թեփուկների
ներքևի մասում և ցողունների կամ ճյուղերի ծայրերին կազմում
են հասկեր Equisetaceae

Տերևները մանր են կամ լավ զարգացած, բաց միացած են
միմիանց հետ 3.

3. Տերևները ավելի լավ են զարգացած, քան թե ցողունը
և բաց տնեկիս լինում են սպիրալաձև, սպորները դասավորվում
են տերևի ներքին մասի (մակերևույթի) վրա . Polypodiaceae

Տերևները մանր են մեծ մասամբ սպիրալաձև կամ դասա-
վորված են 3--8 շարքով շատ խիտ ծածկում են սողացող ցո-
ղունների, սպորանգիաները առանձին են և դասավորված են
տերևածոցներում կամ նրանց հիմքերում . . . Selaginellaceae

4. Ծաղիկները միասեռ են, առանց ծաղկապատյանի, իգա-
կան ծաղիկները կազմված են մեկ կամ չերկու սերմնաբողբոջնե-
րից, վորոնք չեն գտնվում սերմնաբանի մեջ: Սերմնաբողբոջնե-
րը շրջապատված են թեփուկանման տերեփներով. Մեկիսերով
բույսեր 5

Ծաղիկները միասեռ են կամ չերկսեռ, սերմնաբողբոջները
մեշտ գտնվում են սերմնաբանի մեջ . . Ծածկաբու բույսեր 8

5. Տերևները հակադիր են, մեծ մասամբ վորպես մանր

պատշաճապիս թեփուկներ, ծաղիկները միասեռ են, պտղատերերը հիմքով ծածկում և մեկ սերմնաբոլորով։ փոշատերերը կազմված և միաձին թելիկից և փոշանոթներից

Gnetaceae

Տերևները ասեղնաձև են կամ թեփուկավոր, վորոնք դասավորված են հերթականորեն կամ սղակաձև։ ծաղիկները միասեռ են, պտղատերները տալիս են սերմնաբոլորովներ հիմքի կողմից կամ թե ամբողջ պտղատերները ծախավում են սերմնաբոլորով առաջ գալու վրա։ Փոշատերերը թեփուկավոր են կամ վահանիկանման

6.

6. Իգական ծաղիկները կեղծ կառավիկներով են մեծ մասամբ շատ քիչ պտղատերներով կամ մեկ դազաթնային սերմնաբոլորով։ Սերմերը կորիզապտղավոր են, պտղատերները լավական մեծ

Taxaceae

Իգական ծաղիկները կեղծ կառավիկներով են բազմաթիվ պտղատերներով։ Սերմերը պտղատերները մեծ չեն, ծաղիկները միատուն են

7.

7. Տերևները հերթական են, չերեմն հակադիր մեծ մասամբ ասեղնաձև

Abietaceae

Տերևները հակադիր են կամ սղակաձև, ասեղնաձև կամ թեփուկավոր

Cumprressineae

8. Ծաղիկները լիսառիպ են, աչքինքն ծաղկի մասերի (ծաղկապատյանի, առեղքների ու սպիկների) հիմնական թիվը շրջանի մեջ 3 կամ 6 հատ և (շատ հազվագյուտ են 2—3)։ Տերևների ջղերը լինում են աղեղնաձիգ կամ զուգահեռաձիգ, գլխավոր արմատը միշտ բացակայում և, ստղմը միաշաքիլավոր և

Միաշաքիլավորներ 9

Ծաղիկները մեծ մասամբ լինում են քառառիպ կամ հնգառիպ, աչքինքն՝ ամեն մի շրջանը կազմված և 4 կամ 5 մասից (քիչ են պատահում յեռառիպ)։ Ըստ ջղերի լինում են անկյունաձիգ կամ աղեղնաձիգ, գլխավոր արմատը զարգացած և, ստղմը չերկշաքիլավոր և

Յերկշաքիլավորներ 24.

9. Ծաղկապատյանը վատ տեսանելի չէ, կանաչ և կամ չոր, կամ ծաղկապատյան չկա, պտուղը չբացվող և

10

Ծաղկապատյանը լավ տեսանելի չէ, մեծ մասամբ չերեք անդամից...

16

10. Մանր լողացող բույսեր են, վորոնք թաղանթի տեսք ունեն

Lemnaceae

Զարգացած ցողուններով և տերևներով բույսեր են

11

11. Տերևները անկյունաձիգ են, ծաղիկները միասեռ են, առանց ծաղկապատյանի, վորը շրջապատված և մեկ գազաթնային տերևով

Araceae

Տերևները աղեղնաձիգ են, ծաղիկները դասավորված են ալլաձևով, ծաղկափթուխները շրջապատված չի գազաթնային տերևով

12

12. Զրի մեջ խորասուզված բույսեր են, ծաղիկները յերկսեռ են և հավաքված են հասկերով, ծաղկապատյանի մասերը 4 հատ են, առեղքները 4 հատ են, կամ ծաղիկները առանց ծաղկապատյանի են՝ 2 առեղքներով

Potamogetonaceae

Զորային, յերեմն ճանճներում աճող բույսեր են, խիլ յեթե լինում են ջրային, ապա բույսերի մարմնի մեծ մասը գտնվում և դուրսը

13

13. Ծաղիկները հավաքված են խիտ գլխիկներով կամ գլանաձև ծաղկափթուխներով։ Ծաղիկները 3 տերևների ծաղկապատյանով են, կամ նրանց փոխարեն կան մաղիկներ և թագնված չեն ծածկող տերևի տակը

14

Ծաղիկները թագնված են ծածկող տերևի տակ և առանառակ հավաքված են հասկերով կամ հասկիկներով, վորոնք իրենց հերթին կազմում են հասկային կամ վողկույզային ծաղկափթուխներ

15

14. Ծաղիկները կազմում են խիտ գլանաձև ծաղկափթուխներ

Typhaceae

Ծաղիկները կազմում են գնդաձև ծաղկափթուխներ

Sparganiaceae

15. Ցողունը սնամեջ և, գլանաձև, զարգացած միջհանգույցներով, տերևները 2 շաբբ են, տերևապատյանը ընդհանրապես բաց և լինում, ծաղկապատյանը փոխարինված և 2 մասից թեփուկներով, ծաղիկը ունի 2 ծաղկիկային թեփուկ, փոշանոթները թելիկի հետ միացած են կողքի մասերով

լնս. Gramineae I

Ցողունը սնամեջ և յեռանկյունի կամ կլոր, առանց հանգույցների, տերևները 3 շաբբ են, տերևապատյանները փակ են ամբողջական։ Ծաղկապատյանի փոխարեն ունի թեփուկներ կամ մաղիկներ, ծաղիկն ունի մեկ ծաղկիկային թեփուկ, փոշանոթները թելիկի հետ միացած են հիմքերով

լնս. Cyperaceae II

16. Ծաղկապատյանը կանաչ և, կանաչավուն կամ թաղանթանման

17

Ծաղկապատյանը պսականման և, սղիտակ կամ մեծ մասամբ

վառ գունավոր, յերբեմն արտաքինից կանաչավուն է, ներսից սպիտակ կամ դեղին 19

17. Սերմնարանը ցածրադիր է, սրտաձև տերևներով փաթեթվող բույս է plis. Dioscoreaceae

18. Ծաղկապատյանը խոտային է (կանաչ), ծաղիկները վողկույզ են կազմում, պտուղը չոր է, միասերմ plis. Juncaginaceae

Ծաղկապատյանը թաղանթանման է, ծաղկափթույթունը հովանոցաձև բարդ վողկույզ է, վորի ներքին ճյուղերը ավելի չերկար են: Պտուղը 3 փեղկանի տուփիկ է plis. Juncaceae

19. Սերմնարանը վերագիր է 20

Սերմնարանը ցածրադիր է 22

20. Պտղատերևները 3 հատ են. պտուղը տուփիկ է կամ հատապտուղ plis. Liliaceae III

Պաղատերևները 6 հատ են, պտուղը՝ սերմիկ է կամ թերթիկ 21

21. Առնչքները 9 հատ են, տերևները զծածկ, ծաղիկները հավաքված են հովանոցաձև ծաղկափթույթուններով plis. Butomaceae

Առնչքները 6 հատ են, տերևները զծածկ չեն plis. Alismataceae

22. Ծաղիկները զիգոմորֆ են, ծաղկապատյանի մեկ թերթիկը (չթուռքը) շատ խիստ տարբերվում է մյուսներից և ուղղված է դեպի ներքև Առնչքները 1 կամ 2 հատ են՝ զարգացած թելիկով, տուփիկն ունի 6 անցք plis. Orchidaceae

Ծաղիկները ակտինոմորֆ են կամ մի քիչ անկանոն. տուռքները 3 կամ 6 հատ են, պտուղը 3 պահարանով տուփիկ է բացվում և 3 փեղկերով 23

23. Առնչքները 3 հատ են plis. Iridaceae IV

Առնչքները 6 հատ են plis. Amaryllidaceae

24. Ծաղկապատյանը բացակայում է կամ հասարակ է. նա բաժականման կամ պսականման է, կամ թե՛ ծաղկապատյանը կրկնակի չե և կազմված է բաժակից և աղառ թերթիկներով պլատիկից (անթերթիկավորներ կամ աղառ թերթիկավորներ) 25

Ծաղկապատյանը կազմված է բաժակից և միացած թերթիկներով պսակի հետ, յերբեմն բաժակը շատ թույլ է զարգացած կամ վատ տեսանելի չե, կամ թե՛ բոլորովին բացակայում է (միացած թերթիկավորներ) 120

25. Ծաղկապատյանը բոլորովին բացակայում է կամ թե՛ ծաղկապատյանը հասարակ է և կազմված է 1 շրջանից աղառ թերթիկներով 26

Ծաղկապատյանը կրկնակի չե (ունի բաժակ և պսակ) 61

26. Ծառեր կամ թփեր են 27

Ստաբուլներ են կամ կիսաթփեր 43

27. Մանր պարագիտ թփեր են՝ հակադիր տերևներով plis. Loranthaceae

Պարագիտ բույսեր չեն 28

28. Տերևները կոշտ են և մշտադալար 29

Տերևները մշտադալար չեն 30

29. Պտուղը տուփիկ է ծաղիկները դեղին plis. Buxaceae

Պտուղը հատապտուղանման է, ծաղիկները սպիտակ են plis. Lauraceae

30. Տերևակիցները նման են կեղևանման պատյանների պտուղը չեղանկյունանի չե plis. Polygonaceae VIII

Տերևակիցներ չունեն կամ այլ ձևի չեն 31

31. Տերևները փետրաձև են 32

Տերևները հասարակ են, ամբողջական կամ կտրտված 33

32. Ծաղիկները յերկտուն են, պտուղը կորիզակ է, հաստ պտղապաշանով plis. Anacardiaceae

Ծաղիկները միատուն են, պտուղը կորիզակ է, մասլի պրտղապատյանով plis. Juglandaceae V

33. Ծաղկապատյանը գունավոր է, պսականման 34

Ծաղկապատյանը կանաչ է կամ բացակայում է 35

34. Առնչքները 8 հատ են, ծաղկապատյանը սպիտակ է կամ կանաչավուն-դեղին, ձաղարաձև, 4 մասի կտրված plis. Thymeleaceae

Առնչքները 4 հատ են, ծաղկապատյանը արտաքինից արծաթի գոյն ունի, ներսից դեղին է plis. Elaeagnaceae

35. Ծաղիկները մեծ մասամբ յերկսեռ են, հավաքված են փնջերով կամ մեկական տերևածոցերում, կամ դասավորվում են դիսիկներով՝ ծալքերում կամ ճյուղերի կողերում 36

Ծաղիկները միշտ միասեռ են, հավաքված կառվիկներում՝ հասկերով կամ դիսիկներով 38

36. Ծաղիկները հաճախ յերկտուն են, յերբեմն յերկսեռ, բաժակը բաժանված 4—5 մասի, պտուղը մասլի չե կամ չոր կո-

բիղակ ընտ. Rhamnaceae
Ծաղիկները յերկսեռ են, յերբեմն միասեռ, իսկ մյուս հատ-
կանիչները այլ են 37.

37. Տերեակիցներ չկան, ծաղկապտույտները 2—5 մասի բա-
ժանվող և, պտուղը չբացվող և ընտ. Chenopodiaceae

Տերեակիցներ կան, ծաղկապտույտները բաժանված են 4—8
մասի բաժանվող, պտուղը թռչող և կլոր թևով կամ թև մասով
կորիզակ և՛ շատ ամուր կորիզով ընտ. Ulmaceae

38 Ֆերկտուն բույսեր են, ծաղկապտույտները ափսեյանման
և կամ բոլորովին չկա և նրա փոխարեն այդ ժամանակ կա 1—2
գեղձ՝ ծածկող ծաղկակիցի մեջ: Առեչքները 2—30 հատ են, պը-
տուղը 2 փեղկանի տուփիկ և, սերմերը փունջ մագերով են

ընտ. Salicaceae

Մեծ մասամբ միատուն բույսեր են, արական և իգական
ծաղիկները գտնվում են տարբեր ծաղկափթույթներում 39

39. Պտուղը և պտղափթույթները հուլիսի յե ընտ. Mo-
raceae VI

Պտուղը և պտղափթույթները չոր և 40

40. Տերեակները կարծրացած են 5 ուղղությամբ . ընտ. Plata-
naceae

Տերեակները ամբողջափղր են, սղոցածի, ատամնավոր կամ
շատ մասերի կտրտված 41

41. Պտուղները մանր են և ունեն թևեր, արական ծաղիկ-
ները ունեն ծաղկապտույտներ իսկ իգականները՝ վռչ, բոլորն
եղ գտնվում են պլանածի կառավիկներով կամ հասկ ծաղկափթու-
յթներում ընտ. Betulaceae VI

Պտուղները հիմքի մոտ չբջատված են պատյանով. ա-
րական և իգական ծաղիկները հավաքված են հասկանման ծաղ-
կափթույթներում 42.

42. Պտուղների մոտ պատյանները խողովակաձև են

ընտ. Betulaceae VI

Պտուղների մոտ պատյանները ափսեյաձև են . . ընտ. Fa-
gaceae

43. Սերմնարանը ցածրադիր և կամ կիսացածբադիր . . 44

Սերմնարանը վերադիր և, լերբեմն թվում և ցածրադիր . 46

44. Պտուղը կազմված է 2 սերմիկից, վորը հասունանալուց
բաժանվում է: Ծաղիկները կազմում են հովանոցներ կամ գլխիկ-
ներ, առեչքները 5 հատ են, սոնակը 2 հատ և տերեակներն ունեն

կոթուններ ընտ. Umbelliferae XXII

Պտուղը 2 մասի չի բաժանվում, ծաղկափթույթները այլ
տեսակ և 45

45. Զրալին բույսեր են, տերեակները ողակաձև են փետրածի
կտրտված, ծաղիկները յերկսեռ են կամ միասեռ, առեչքը 1 հատ
և, պտուղը կորիզականման ընտ. Halorrhagidaceae

Զորալին բույսեր են, ծաղիկները յերկսեռ են, առեչքները
5 հատ. Ծաղկապտույտները կազմված է 4—5 բաժանված մասերից,
տերեակները նեղ են, հերթականորեն դասավորված, առանց կո-
թունների, պտուղը կաղին և ընտ. Santalaceae

46. Սերմնարանը ազատ և և թվում և ցածրադիր . . 47

Սերմնարանը պարզ վերադիր և 49.

47. Տերեակները հակադիր են, գծաձև ու առանց տերեակից-
ների, ծաղկապտույտները 5 մասի բաժանվող և, կանաչ և, յեղրնե-
րում սպիտակավուն, առեչքները 5 հատ են, դրանց մեջ կան
թևիկներ առանց փոշանոթների, սոնակները յերկու հատ են
ընտ. Caryophyllaceae IX

Տերեակները դասավորված են հերթականորեն 48

48. Տերեակներն ամբողջական են, մանր նշտարածի հերթա-
կանորեն նստած են բարակ ցողունի վրա, ծաղկապտույտները թա-
ղանթանման և, զեղնավուն-կանաչ 4 մասի բաժանված, առեչք-
ները 8—4, պտուղը կաղին և ընտ. Thymelaeaceae

Տերեակները փետրածի են, կտրտված ու բլթակավոր, ունեն
տերեակիցներ, ծաղկապտույտները (բաժակը) 4 մասի բաժանվող
և, առեչքները չորս հատ են կամ շատ, սերմիկները 1—3
ընտ. Rosaceae XIII

49. Պտուղը հատապտղանման և, ծաղկապտույտները բաժան-
վում է 5 մասի, տերեակները ուղղ են շատ կարճ կոթուններով .
ընտ. Phytolaccaceae

Պտուղը չոր և 50

50 Զրալին բույս և, բոլորովին խորասուզված ջրի մեջ
պտուղը սոնակի հետ միասին դառնում է փուշ . . . ընտ. Ce-
ratophyllaceae

Զորալին բույս և, լերբեմն ճահճալին բաց ջրի մեջ չի խո-
րասուզվում 51

51. Առեչքները շատ են և դասավորված են սպիրալաձև
ծաղկապտույտներ համեմատաբար խոշոր և, շատ հազվագյուտ և
լինում, լերբ ծաղկապտույտներ կանաչ և լերկար առեչքներով .
ընտ. Ranunculaceae X.

- Առեչքները մինչև 10 հատ են 52
52. Պտուղը չբացվող է, չերբեմն պտուղը պատիճ է կամ պատիճանման 53
- Պտուղը տուփիկ է 60
53. Ծաղկապատյանը ունի հավելվածք (մորա), ծաղիկները հավաքված են վողկուղներով, առեչքները 6 հատ են, պտուղը կողքերից սեղմված է, պատիճանման է կամ կաղին 60
- բն. Papaveraceae XI
- Ծաղկապատյանը հավելվածք (մորա) չունի 54.
54. Պտուղը պատիճ է, վորը բացվում է 2 փեղկերով. բաժակը կազմված է 4 բաժակատերից, առեչքները 2 կամ 4 հատ են (չերբեմն 10) 53
- բն. Cruciferae XII
- Պտուղը չբացվող է, չերբեմն բացվում է լայնությամբ 55
55. Տերևները 3—5 մասի կտրտված են, կամ մառնաձև բաժանված չերկար կոթուններով: Յերկտուն բույսեր են, իգականները հավաքված են՝ ճյուղավորված հասկերով, արական ծաղիկների ծաղկապատյանը կազմված է 5 տերևից իսկ իգականները ծաղկապատյան չունեն 55
- բն. Moraceae VII
- Տերևները ամբողջական են 56
56. Տերևակիցներ չունեն 57
- Տերևակիցներ ունեն 58
57. Ծաղկապատյանը թաղանթանման է՝ 3—5 թերթիկով, առեչքները 3—5 հատ են, պտուղը չերբեմն բացվում է՝ լայնությամբ ճեղքվելով 58
- բն. Amaranthaceae
- Ծաղկապատյանը 1—5 թերթիկով է, առեչքները այնքան են, վորքան ծաղկապատյանը մաս ունի 58
- բն. Chenopodiaceae
58. Տերևակիցները խոտալին են (կանաչ), ծաղկապատյանը կանաչ է 4 մասի բաժանվող, առեչքները չորս հատ են 59
- բն. Urticaceae
- Տերևակիցները թաղանթանման են, չերբեմն դրանք կազմում են տերևապատյան 59
59. Տերևները հակադիր են և մանր, ձվաձև են կամ չերկարավուն, ծաղկապատյանը 4—5 մասի բաժանվող է, առեչքները 8—10 հատ են 59
- բն. Caryophyllaceae IX
- Տերևները դասավորված են հերթականորեն ծաղկապատյանը ընդհանրապես սպիտակ է կամ վարդագույն, պտուղը սերմիկ է 60
- բն. Polygonaceae VIII
60. Տուփիկն մեկ պահարանով է, բացվում է 3 փեղկերով

- մինչև կեսը, ծաղկապատյանը (բաժակը) 5 թերթից է, առեչքները 10 հատ են, տերևները մախաթանման են և հակադիր դասավորված 60
- բն. Caryophyllaceae
- Տուփիկը 2—3 պահարանով է, փքված փեղկերով, բույսերը միատուն են կամ չերկտուն, միատուն լեղած գեպըստ իգական և արական ծաղիկները հավաքված են միասին և շրջադասված բաժականման պատյանով: Բույսերի ցողունների մեջ գտնվում է կաթնանման հեղուկ 61
- բն. Euphorbiaceae
61. Սերմնարանը վերադիր է 71
- Սերմնարանը ցածրադիր է, կամ կիսացածրադիր 62
62. Խոտաբույսեր են 63
- Ծառեր կամ թփեր 67
63. Ջրալին բույսեր են, առեչքները 6 հատ են, ծաղիկները միասեռ 69
- բն. Halorrhagidaceae
- Չորային բույսեր են 69
64. Սունակը 1 հատ է 65
- Սունակը 2 հատ է 66
65. Տերևները ամբողջական են, առանց տերևակիցների, առեչքները 2 կամ 8 հատ են, պսակաթերթերը 2—4, պտուղը չբացվող է կամ տուփիկ է 4 փեղկերով բացվող 67
- բն. Onograceae
- Տերևները փետրաձև են՝ տերևակիցներով, սպին կարճ սոնակի վրա, 2 մասի բաժանվող է առեչքները շատ են ծաղիկները գեղին են հասկանման ծաղկափթույլներում, պտուղը կոշտ է, հաստ փշերով 68
- բն. Rosaceae XIII
66. Առեչքները 5 հատ են, ծաղիկները դասավորված են հասարակ կամ բարդ հովանոցներում, չերբեմն գլխիկներում, պտուղը բաժանված է 2 սերմիկի 69
- բն. Umbelliferae XXII
- Առեչքները 10 հատ են, ծաղիկները դասավորված են կիսահովանոցներում, կամ չերբեմն լինում են միայնակ սերմնարանը կիսացածրադիր է, պտուղը 2 պահարանով տուփիկ է 70
- բն. Saxifragaceae
67. Կպչող են, մազլցում են ծառերի վրա չերկրորդական արմատների միջոցով 71
- բն. Araliaceae
- Ծառեր և չմազցող թփեր են 68
- 68 Բաժակը կաշվեկերպ է 5—7 մասերով, բաժակաթերթները 5—7 հատ են՝ կարմիր, առեչքները շատ են պտուղը խոշոր, կաշվեկերպ հատապտուղ է 69
- բն. Punicaceae
- Բաժակը կաշվեկերպ է 69

69. Տերևները՝ տերևակիցներով են, առեջները շատ են, պը-
տուղը խնձորանման է, հատապտղանման կամ կորիզականման
ընկ. Rosaceae XIII

Տերևները տերևակիցներ չունեն 70

70. Ծաղիկները դասավորված են հովանոցներով կամ հա-
վաքված են տափակ վահանիկներով, առեջները 4 հատ են,
պտուղը կորիզակ է, տերևները հակադիր են ընկ. Cornaceae

Ծաղիկները դասավորված են վողկույղներով կամ յերբեմն
միայնակ են, առեջները 5 հատ են պտուղը հատապտուղ է, յերբ
առեջները շատ են այդ ժամանակ պտուղը տուփիկ է, այս դեպ-
քում տերևները լինում են հակադիր իսկ սուսջին դեպքում՝ հեր-
թակտ ընկ. Saxifragaceae

71. Ծառեր են և թփեր 72

Նոտարույսեր են, յերբեմն կիսաթփեր 93

72. Առեջները շատ են, 14—15 հատ 73

Առեջները ազատ են՝ անորոշ թվով, ազատ կամ միացած
են թեղիկներով ու կաղմում են խողովակ, բայց 1 առեջը ազատ
է լինում 88

73. Տերևները մանր են և թեփուկանման ընկ. Tamaricaceae

Տերևները թեփուկանման չեն 74

74. Տերևները մշտադալար են, կաշվեկերպ ընկ. Agui-
liaceae

Տերևները թափվող են 75

75. Սունակը 1 ամբողջական է կամ 2—5 սպիլների բաժան-
վող. 76

Սունակները 2—3 հատ են, բաժակի և պսակի մասերը 5
կան են, առեջները՝ 5—8 հատ են 85

76. Սունակը բաժանվում է 2—5 սպիլի 77

Սունակը ամբողջական է 80

77. Տերևները հակադիր են, ամբողջական, առեջները 4—5.
ընկ. Celastraceae

Տերևները հերթական են 78

78. Ծաղիկները մանրշակագույն են, առեջները միացած
են և կաղմում են խողովակ՝ 17—12 հատ. պտուղը բաց-դեղին
գնդաձև կորիզակ է ընկ. Meliaceae

Ծաղիկները դեղին են կամ կանաչ դեղնավուն առեջները
ազատ են, պտուղը չոր է 79

79. Ծաղիկները յերկսեռ են՝ բաժակատերևները 5 հատ են

պսակաթերթիկները 4 հատ, առեջները 8 հատ, պտուղը փքված
տուփիկ է ընկ. Sapindaceae

Ծաղիկները միասեռ են, բաժակատերևները և պսակաթեր-
թիկները 5 տկան ընկ. Simarubaceae

80. Փաթաթվող և կաշոյ բույսեր են, ունեն հատուկ բե-
խիկներ, վորոնց միջոցով կաշուն են ուբիշ բույսերից, պսակա-
թերթիկները 5 հատ են՝ դեղնավուն-կանաչ, առեջները 5 հատ,
տերևները կտրված են կամ բարդ. ընկ. Vitaceae XVII

2 փաթաթվող և չկաշող բույսեր են 81

18. Տերևները կրկնակի փետրաձև են, տերևները 8 զույգ
են, ծաղիկները հասկերով են: Բաժակն ունի 3—5 մաս, պսակը
կաղմված է 3—5 անհավասար մասերից, առեջները՝ 5—10, ուն-
ղը (պտուղը) յերկար է, կաշվեկերպ և կողքերից սեղմված
ընկ. Leguminosae XIV

Տերևները փետրաձև չեն: 82

82. Տերեվները մատնաձեղ բարդ են, պտուղը գնդաձև է,
փշերով ընկ. Hippocastanaceae

Տերևները ամբողջական են, պտուղները փշեր չունեն 83

83. Պսակը զիգոմորֆ է, բաժակատերևները միացած են,
պսակը թիթեռի նման է, պտուղը ունի 6 ընկ. Leguminosae XIV

Պսակը ակտինոմորֆ է, բաժակատերևները ազատ են, պը-
տուղը կորիզակ է կամ հատապտուղ 84

84. Պտուղը հատապտուղ է, ծաղիկները վողկույղներով են
բաժակատերևները 6—9 հատ են, առեջները 6 հատ են, թուփ է
ընկ. Berberidaceae

Պտուղը հյութալի սեղ կորիզակ է, ունի 5-տկան բաժակա-
տերև և պսակաթերթ առեջները 5 հատ են. ընկ. Rhamnaceae

85. Տերևները դասավորված են հերթականորեն. 86

Տերևները դասավորված են հակադիր 87

86. Պտուղը մերկ կամ մաղիկներով ծածկված կորիզակ է,
տերևները հասարակ են կամ փետրաձև ընկ. Anacardiaceae

87 Տերևները կտրված են, ծաղիկները միասեռ են կամ
յերկսեռ, բաժակատերևները և պսակաթերթիկները 5-տկան են,
պտուղը բաժանվում է 2 թեվավոր սերմիկների ընկ. Aceraceae

Տերևները բարդ են, ծաղիկները միասեռ, բաժակը ներկ-
ված է և 5 մասի բաժանվող, պտուղը տուփիկ է ընկ. Staphy-
leaceae

88. Առեջն աթելները միանալով կաղմում են խողովակ 89

Առեջն աթելները ազատ են 90

89. Բոլոր 10 առեղծները միացած են և կազմում են խոշորակ կամ նրանցից 1 ազատ է: Բաժակը 5 ատամնավոր է. պընակը կազմված 5 թերթիկից վրեից մեկը՝ վերինն ավելի խոշոր է (առադաստ), 2 կողքերից (թևեր կամ թիշեր) և 2 ներքևից վորոնք իրար միացած են (նավակ), պտուղը ունի և

բն. Leguminosae XIV

Առեղծները թերթիկներով միանալով կազմում են խողովակ և շրջապատում են սոնակը, բաժակն ունի լենթարածակ, պսակաթերթերը 5 հատ են, պտուղը 5 պահարանով տուփիկ է

բն. Malvaceae XVII,

90. Պտուղը կաղին է, ծառեր են

բն. Tiliaceae

Պտուղը ալ տեսակի լի:

91

91. Տերևները կրկնակի փետրաձև են, ծաղիկները սպիտակ կամ գեղին են, պսակաթերթերը 4—5 հատ են, պտուղը լերկաբ, տափակ ունի է

բն. Leguminosae XIV

Տերևները հասարակ են կամ փետրաձև, պտուղը ալ տեսակի լի

92

92. Ծաղիկները շատ խոշոր են և մինչև բացվելը ծածկված են ծածկոցով, ծաղկապատյանը կազմված է 3 շրջանից, պտղատերևները նստած են յերկար գլանաձև ծաղկակալի վրա

բն. Magnoliaceae

Ծաղիկները մանր են կամ միջին մեծությամբ, ծաղկապատյանը ընդհանրապես կազմված է 5 մասից, ծաղկակալը տափակ է կամ գծաձև

բն. Rosaceae XIII

93. Պսակաթերթիկները և առեղծները կալած են ծաղկակալից

բն. Lythraceae

Պսակաթերթերը և առեղծները կալած են սերմնարանի շուրջը՝ հիմքից կամ լերքեմն սերմնարանի մեջտեղից

94

94. Առեղծները 15-ից շատ են

95

Առեղծները մինչև 15 հատ են

103

95. Առեղծները ազատ են

96

Առեղծները միացած են և կազմում են խողովակներ կամ փնջիկ

101

96. Առեղծները միացած են պսակաթերթերի հիմքից

բն. Rosaceae XIII

Առեղծները միացած չեն պսակաթերթերից

97

97 Սերմնարանը միապահարան է և գազաթից միացած չէ պտուղը տուփիկ է վերի կողմից բաց, ծաղիկները զիգամորֆ են

բն. Resedaceae

Սերմնարանը միշտ միացած է

98

98 Բաժակը կազմված է 2 տերևից, վորոնք շատ շուտ թափվող են, պսակը ակտինոմորֆ է և 4 թերթիկից, պտուղը տուփիկ է կամ պատիճանման: Բույսերը արտադրում են սպիտակ կամ գեղին հյութ

բն. Papaveraceae XI

Բաժակն ունի 3—5 տերևիկ

99

99. Վարսանդը և պտուղը բարձրանում է պտղակոթից, ունի 4 հատ թափվող բաժակատերևներ

բն. Capparidaceae

Վարսանդը ալ տեսակի լի

100

100 Տերևները հակադիր են, պտուղը տուփիկ է, 3 փեղկեքով բացվող

բն. Cistaceae

Տերևները հերթական են, պտղիկները շատ են կամ պտուղը բարդ թերթիկ է

բն. Ranunculaceae X

101. Առեղծները միացած են և կազմում են յերկար խողովակ, վորը շրջապատում է վարսանդը

բն. Malvaceae XVIII

Առեղծները միացած են և կազմում են 3—5 փունջ:

102

102. պտուղը գնդաձև է, 5 պահարանով տուփիկ է և բացվում է 5 փեղկեքով, ծաղիկները մանիշակագույն վարդագույն են

բն. Tamaricaceae

Պտուղը տուփիկ է՝ 4—5 պահարանով, յերբեմն պտուղը հատապտղանման է, ծաղիկները գեղին են, 3—5 մասի բաժանվող ուսերմնարանով և յերկար սոնակներով

բն. Guttiferae

103. Բաժակը կազմված է 2 տերևից կամ բաժանվում է 2 մասի

104

Բաժակը ալ տեսակի լի

105

104. Տերևները հակադիր են, ամբողջական, ովալ-սեպաձև, բաժակը 2 մասի բաժանվող է

բն. Portulacaceae

Տերևները հերթական են, կտրտված, բաժակը կազմված է 2 տերևից, լերք ծաղիկները ակտինոմորֆ են՝ առեղծները 4 հատ են, իսկ լերք զիգամորֆ են՝ առեղծները 6 հատ են և թերթիկներով միանալով կազմում են 2 փունջ: Ծաղիկները հավաքված են վողկուլզ ծաղկաթիթուխյան մեջ, ծաղկապատյանն ունի հավելվածք: Պտուղը կաղին է կամ յերկարացած բազմասերմ տուփիկ

բն. Papaveraceae XI

105. Առեղծների թերթիկները կազմում են խողովակ

106

Առեղծների թերթիկները ազատ են

112

106. 10 առեղծից 9 միացած են միմյանց հետ, 1 ազատ է

բն. Leguminosae XIV

- Առեչքները խողովակ չեն կազմում 107
- 107 Առեչքաթերերը միանում են վերին մասերով, ծաղիկները զիգոմորֆ են, գեղին, բաժակը՝ դեղնավուն է և րևս. Balsaminaceae 108
- Առեչքաթերերը միանում են հիմքի մասերով 108
- 108 Առեչքները 8 հատ են, միացած են: Պտուղը կողքերից սկզբված է 2 պահարանով և 2 սերմով րևս. Polygalaceae 109
- Առեչքները 5 կամ 10 հատ են 109
- 109 Պտուղը բաժանված է 5 մասի և կազմված է 5 սերմիկից, սրանց սունակները սպիրալաձև վոլորվում են կամ ծոված են աղեղնաձև: Առեչքները 10 հատ են, զբանցից չերբեմն բոլորն էլ փոշանոթներ չեն ունենում (5—7) րևս. Geraniaceae XV 110
- Պտուղը տուփիկ է 110
110. Առեչքաթերերը հիմքի մոտ միացած են և կազմում են սլունիկ, ծաղիկները միասեռ են, առեչքները 5—15 հատ են իզական ծաղիկները պսակաթերթեր չունեն, պտուղը 3 փեղկանի տուփիկ է րևս. Euphorbiaceae 111
- Առեչքաթերերը հիմքում միացած են ողակաձև 111
111. Առեչքները 10 հատ են, զբանցից 5 յերկար է. պտուղը կանաչ-յերկարավուն, փափուկ տուփիկ է րևս. Oxalidaceae 112
- Առեչքները 4 հատ են. սունակները նույնպես 5 հատ են և յերկար, տուփիկը կլոր է 5 լիքը և 5 դատարկ միջնապատերով, րևս. Linaceae 113
112. Առեչքները հիմքերով միացած են պսակաթերթերին, տերևները տերևակիցներ և կոթուններ չունեն զբանք մնալի գլանաձև են կամ տափակ րևս. Crassulaceae 114
- Առեչքները պսակաթերթերին միացած չեն 113
- 113 Սերմնարանն ունի 1 պահարան 114
- Սերմնարանն ունի 2—5 պահարան 116
114. Սունակները 2—5 հատ են, բաժակատերևները միացած են կամ ազատ, տերևները հակադիր են: Առեչքները 10 հատ են և յերբեմն 5—8 հատ րևս. Caryophyllaceae IX 115
- Սունակը 1 հատ է կամ բոլորովին չունի 115
115. Ծաղիկները զիգոմորֆ են, բաժակատերևները 5 հատ են և ունեն յերկրորդական մասեր, վերոնք ուղղված են դեպի յետ, պսակաթերթերը 5 հատ են, զբանցից ներքինն ունի հավելվածք, պտուղը 3 փեղկով տուփիկ է րևս. Violaceae 116
- Ծաղիկները ալտինոմորֆ են, պտուղը յերկփեղկանի տու-

- փիկ է՝ պատիճի նման, առեչքները 4—6 հատ են տերևները յերքնական են րևս. Capparidaceae 116.
- Սունակները 2 հատ են, սերմնարանը 2 մասի բաժանվող է, առեչքները 10 հատ են, բաժակատերևները է պսակաթերթիկները 5-ական են, պտուղը յերկփեղկանի բազմասերմ տուփիկ է րևս. Saxifragaceae 117
- Սունակը 1 հատ է կամ սպին նստադիր 117
117. Պտուղը 2 պահարանով պատիճ է, վորը յերբեմն չբացվող, այլ բաժանվող, 6 առեչքից 4 յերկար են իսկ 2 կարճ րևս. Cruciferae XII 118
- Պտուղը այլ տեսակի յ 118
118. Փոշանոթները բացվում են անցքերով բուլսերը կանաչ չեն րևս. Pirolaceae 119
- Փոշանոթները բացվում են այլ կերպ, բուլսերը կանաչ են 119
119. Ծաղիկները ալտինոմորֆ են, տերևները հյութալի տերևակիցներով, բաժակը և պսակը բաղկացած են 4—5 մասերից, առեչքները 8—10 հատ են, պտուղը գնդաձև է, 4—5 կողմանի տուփիկ րևս. Zygophyllaceae XII 120
- Տերևները տերևակիցներ չունեն, պտուղը բաժանված է 4—5 մասի կամ 4—5 պահարանով տուփիկ է րևս. Rutaceae 121
- 120 Պարզիտ բույսեր են, զրկված կանաչ գույնի, տերևների փոխարեն ունեն թեփուկներ 121
- Բույսերն ունեն կանաչ տերևներ 122
121. Ցողունը փաթաթվող է, պսակը զանգաղանման կամ խողովակաձև, ծաղիկները հավաքված են գնդաձև փնջերով րևս. Convolvulaceae 123
- Ցողունը ուղղաձիգ կանգնած է, փաթաթվող չէ, ծաղիկները զիգոմորֆ են և հավաքված վողկույզներում, առեչքները 4 հատ են, վորից 2 ավելի յերկար են րևս. Orobanchaceae 124
122. Սերմնարանը ցածրադիր է կամ կիսացածրադիր 123
- Սերմնարանը վերադիր է 131
123. Ծաղիկները յերբեմն լինում են շատ մանր, շատ խիստ հավաքված գլխիկներով կամ զամբյուղներով փաթաթված պտույանով: Պտուղը սերմիկ է 124.
- Ծաղիկները պտոյաններով փաթաթված չեն 126
124. Առանձին ծաղիկների սերմնարանները շրջապատված են պատյանով, րևս. Dipsacaceae 127

Առանձին ծաղիկների սերմնարանները շրջապատված չեն պատյանով: Առեչքները 5 հատ են 125

125. Արական ծաղիկները գնդաձև գլխիկներով, գտնվում են հյուսիսի ծաղրերին: Իսկ իգականները միքանիսը միասին շրջապատված են պատյանով: րնս. Compositae XXVIII

Ծաղիկները գտնվում, են դամբուղներում միատեսակ կամ տարբեր տեսակի չեն: Բաժակ չունեն կամ նա փոխարինված է թեփուկներով, մողիկներով կամ խողաններով առեչքները 5 հատ են, վորոնք միացած են փոշանոթներով, չերեմն միմյանց հետ միացած են լինում թեփուկներով: րնս. Compositae XXVIII

126. Առեչքները 5 հատ են, դրանցից 4-ը միացած են զույգ-զույգ իսկ 1 ազատ է, բոլորն էլ փոշանոթներով իրար միացած են, ցողունն ունի բեթիկներ, ծաղիկները միասեռ են, ակտինոմորֆ, պտուղը հյութալի չէ: րնս. Cucurbitaceae XXVI

Առեչքները ազատ են, բուլբուլներ բեթիկներ չունեն 127

127. Տերևները հակադիր են կամ ողակաձև 128

Տերևները դասավորված են հերթականորեն 130

127. Տերևները ողակաձև են դասավորված, ծաղիկները մասն են, ակտինոմորֆ-առեչքները 4 հատ, պտուղը կաղձված է 2 միասերմ շրջաններից րնս. Rubiaceae

Տերևները դասավորված են հակադիր 129

129. Առեչքները 1—3 հատ են, ծաղիկները զիգոմորֆ են պտուղը սերմիկ է 1 կամ մի քանի տառանքներով, ունի մի քանի թեփուկներ փետրաձև մողիկներով: Խոտաբույսեր են րնս. Valerianaceae

Առեչքները 5 հատ են, չերեմն 8—15, պտուղը չոր կամ հյութալի հատապտուղ է, պսակը ակտինոմորֆ է կամ զիգոմորֆ, մեծ մասամբ թփեր են րնս. Caprifoliaceae

130. Պսակը ընդհանրապես զանգականման է, չերեմն աղիկ խորն են կտրտված: սերմնարանն ունի 2—3 պահարան րնս. Campanulaceae XXVII

Պսակը անիվանման է, առեչքները պսակի մասերին, հակադիր են սերմնաբանը ունի 1 պահարան րնս. Primulaceae XIX

131. Վարսանդը կաղձված է 2 ազատ պողպատերներից, վորոնք մինչև ծաղիկը միացած են ընդհանուր սպիյով, իսկ ծաղիկից հետո բաժանվում են իրարից, առեչքները 5 հատ են, պսակը ակտինոմորֆ է, սերմերն ընդհանրապես ունեն մողիկներ, տերևները հակադիր են 132

Վարսանդը չերեմն չերկու ազատ պողպատերներից կաղձված չի լինում 133

132. Առեչքներն ազատ են, պսակը զանգականման է, կամ ունի չերկար խողովակ րնս. Apocynaceae

Առեչքաթելերը խողովականման միացած են պսակը տնիվանման է: րնս. Asclepiadaceae

133. Սերմնարանը բաժանվում է 4 չերեմն 2 մասերի, պտուղը բաժանվում է 4 կամ 2 միասերմ կողիկների կամ կորիզակների 134

Սերմնարանը մասերի չի բաժանվում 136

134. Առեչքները 2 հատ են, պսակը ակտինոմորֆ է, պտուղը կրկնակի չէ: Թփեր են չերեմնական հերթական տերևներով րնս. Oleaceae

Առեչքները 4—5 հատ են չերեմն, 2 պտուղը կողիկ է 135

135. Առեչքները 5 հատ են, ծաղիկները ակտինոմորֆ են կամ մի քիչ զիգոմորֆ, դասավորվում են վորովաձե ճողկափթուլ թյուններում, տերևները հերթական են: րնս. Boraginaceae XXI

Առեչքները 4 հատ են, դրանցից 2 ավելի չերկար են կամ միայն 2 առեչք ունեն պսակը զիգոմորֆ է, չերկըթունքավոր տերևները հակադիր են ծաղիկները փունջ-փունջ գտնվում են տերևածոցերում կամ լինում են զանազան տեսակի ծաղկափթուլ թյուններով րնս. Labiatae XXIII

136. Պտուղը բաժանվում է 4 կողիկների 137

Պտուղը կողիկների չի բաժանվում 138

137. Առեչքները 5 հատ են, ծաղիկները ակտինոմորֆ են, ծաղկափթուլ թյունը՝ վորովաձե, տերևները հերթական են, րնս. Boraginaceae XXI

Առեչքները 4 հատ են, դրանցից 2 չերկար, 2 կարճ, ծաղիկները զիգոմորֆ են, չերկար հասկերով, տերևները դասավորված են հակադիր րնս. Verbenaceae

138. Ծառեր կամ թփեր են 139

Խոտաբույսեր են 142

129. Սերմնարանը 4—12 պահարանով է, առեչքները 8—15 հատ, չերեմն ավելի պակաս 140

Սերմնարանը 2 պահարանով է: Առեչքները 2—5 հատ են 141

140. Առեչքները 8—10 հատ են, ալսինքն՝ 2 անգամ ավելի պսակաթերթներից (չերեմն պակաս են լինում) րնս. Ericaceae

Առեչքները մինչև 16 հատ են կամ պակաս: Սերմնարանը

4—12 պահարանով և պտուղը հատապտուղ է, բաժակը մնում է պտղի հետ, պսակը զանգականման է
ընկ. Ebenaceae

141. Պսակն ունի 4 թերթիկ առեջքները 2 հատ են, տերևներն ընդհանրապես հակադիր են.
ընկ. Oleaceae

Պսակը 5 մասի բաժանվող է առեջքները 5 հատ են տերևները հերթական են
ընկ. Solanaceae XXIV

142. Առեջքները 4 հատ են՝ յերկար թևիկներով, պսակը թաղանթանման է, սպիտակ կամ դուրը գույնի: Պտուղը լերկպահարանով տուփիկ է (լերբեմն՝ կաղին): Ծաղիկները կազմում են հասկ ծաղկաթուփյուններ
ընկ. Plantaginaceae

Պսակը թաղանթանման չէ
143

143. Առեջքները 4—5 հատ են և դասավորված են պսակաթերթերին հակադիր պսակը ակտինոմորֆ է, սերմնարանն ունի 1 պահարան
144

Առեջքները գտնվում են պսակաթերթերի միջի տարածության դիմաց
145

144. Բաժակը թաղանթանման չէ, կանաչ է: Սունակը 1 հատ է պտուղը 1 պահարանով բազմասերմ տուփիկ է,
ընկ. Primulaceae XIX

Բաժակը թաղանթանման է, սպիտակավուն, սունակները 5 հատ են: Պտուղը միասերմ պարկ է: Տերևները կաշվեկերպանման են, բոլորն էլ հավաքված են արմատի մոտ՝ շրջանաձև կամ առեղանման են, ուժեղ ծակող և ամբողջ ծաղիկն ունի գնդաձև բարձի տեսք
ընկ. Plumbaginaceae

145. Պսակը ակտինոմորֆ է: Առեջքները տարածված են
146

Պսակը մի քիչ կամ բոլորովին զիգոմորֆ է. ընդհանրապես յերկշրթունք, յեթե պսակը մոտավորապես ուղիղ է և անիվանման, այն ժամանակ առեջքները թեքված են դեպի ներքև
149

146. Առեջքները 4 հատ են, վորից 2 կարճ են լինում, կամ միայն 2 առեջք կա: Պտուղը 2 պահարանով տուփիկ է
ընկ. Scrophulariaceae XXV

Առեջքները 5 հատ են, յերբեմն 4 միատեսակ
147

147. Սերմնարանը 1 պահարանով է կամ վոչ լրիվ միջնապատով, տերևները նստած են և հակադիր
ընկ. Gentianaceae

Սերմնարանը 1—3 պահարան ունի, տերևները հերթական են
148

148. Ցողունը ընդհանրապես փաթաթվող է: Տերևները ամբողջական են: Պտուղը բազմասերմ չէ
ընկ. Convolvulaceae

Ցողունը փաթաթվող չէ: Պտուղը բազմասերմ է: Սերմնարանը 2, հազվադեպ դեպքում 4 պահարան ունի, տերևները հասարակ են կամ փետրաձև կտրտված
ընկ. Solanaceae XXIV

149. Սերմնարանը 1 պահարան ունի: Ծաղիկները դասավորված են գլխիկներում Տերևները հերթական են
ընկ. Globulariaceae

Սերմնարանը 2 պահարան ունի: Տերևները հակադիր են, շատ հազվադեպ դեպքում՝ հերթական
ընկ. Scrophulariaceae XXV

ՅԵՂԵՐԸ ՅԵՎ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ԱՂՅՈՒՍԱԿ

MONOCOTYLEDONES ՄԻԱՇՈՒՔԻԼԱՎ ՈՐՆԵՐ
ОДНОДОЛЬНЫЕ

ԸՆՏ. I gramineae just — ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԵՂԵՐԸ — ЗЛАКИ

1. Իգական և արական ծաղիկները գտնվում են միևնույն բույսի վրա իրարից շատ խիստ կերպով տարբերվող ծաղկափթույլներով: Իգական ծաղիկները կազմում են վահանիկներ և գտնվում են ցողունի ներքևի մասում իսկ առաքկաները կազմում են հուրաններ և գտնվում են բույսի զագաթում Zea L. (1)
- Իգական և արական ծաղիկները գտնվում են միշտ միևնույն ծաղկափթույլան մեջ 2
2. Հասկիկները միածաղիկ են 3
- Հասկիկները 2 կամ բազմածաղիկ են 13
- 3 Հասկիկները նստած են բարդ հասկի ճյուղերի վրա խմբերով 2—6 հատ ամեն մի խմբում Hordeum L. (23)
- Հասկիկները նստած չեն խմբերով: Ծաղկափթույլունը հուրան և 4
4. Հասկիկային թեփուկները 2 հատ են 5
- Հասկիկային թեփուկները 3—4 հատ են 10
5. Հասկիկային թեփուկն ամուր և ընդգրկում հատիկին և անշառթյամբ չի կարելի անջատել նրանից 6
- Հասկիկային թեփուկը ամուր չի ընդգրկում 7
6. Քիստը շատ չերկար է, ներքևի մասից վոլորված է և վոլորված մասում մեկ-չերկու անգամ ծնկնանման ծոված Stipa L. (5)
- Քիստը ուղիղ է, ներքևի մասում վոլորված չէ Aristella Bertoll
7. Ծաղկափթույլունը նոսր հուրան է 8

- Ծաղկափթույլունը խիտ հուրան է, դլանաձև, գլխիկային կամ ձվաձև, վորն իր ձևով հասկի յե շատ հիշեցնում 9
8. Հասկիկի մեջը, ծաղկիկային թեփուկների հիմքում բազմաթիվ քանակությամբ մաղիկներ կան Calamagrostis Roth.
- Ծաղկիկային թեփուկների հիմքում մաղիկներ չկան Agrostis L. (8)
9. Հասկիկային թեփուկները հիմքից համարյա մինչև մեջտեղը միմիանց հետ միացած են: Ներքին ծաղկիկային թեփուկն ունի քիստ, վորը դուրս է գալիս թեփուկի մեջքից: Հասկիկային թեփուկները քիստեր չունեն Alopecurus L. (7)
- Հասկիկային թեփուկները ազատ են: Ծաղկիկային թեփուկները մանր են և թաղնված հասկիկային թեփուկների մեջ: Յերկուսն էլ ունեն կարճ քիստեր Phleum L. (6)
10. Ծաղկափթույլան մեջ կան 2 տեսակ հասկիկներ — յերկսեռ նստաղիր և արական կոթունավոր 11
- Ծաղկափթույլան մեջ բոլոր հասկիկները միատեսակ են 12
11. Յերկսեռ ծաղկի ներքին ծաղկիկային թեփուկն ունի յերկար քիստ: Ծաղկափթույլունը պարզ կամ բարդ գագաթնային հասկանման փունջ է Andropogon L. (2)
- Յերկսեռ ծաղկի ներքին ծաղկիկային թեփուկը առանց քիստի չէ, ծաղկափթույլունը ճյուղավորվող հուրան է Sorghum Pers. (3)
12. Հասկիկները կլոր են, հիմքից շրջապատված կոշտ մաղիկներով, Ծաղկափթույլունը խիտ է հասկանման Setaria P. B. (4)
- Հասկիկների հիմքում մաղիկներ չկան: Ծաղկափթույլունը հասկանման փունջ է Digitaria Scop.
13. Ներքին ծաղկիկային թեփուկն ընդհանրապես ծնկաձև քիստով է, վորը դուրս է գալիս թեփուկի կողքից (միջից) կամ հիմքից 14
- Ներքին ծաղկիկային թեփուկը քիստ չունի, ունենալու դեպքում դուրս է գալիս թեփուկի գագաթից 16
14. Հասկիկները խոշոր են, մոտ 1 սմ. կամ ավելի յերկար հատիկը ակոսով է Avena L. (11)
- Հասկիկները 1 սմ. ավելի կարճ են, առանց ակոսի 15
15. Հասկիկները լինում են յերկուսական ծաղիկներով, վորից վերինները յերկսեռ, իսկ ցածրերինները՝ արական: Վերին ծաղիկը ուղիղ է և շատ կարճ, իսկ մյուսը ավելի յերկար է ծրված: Arrhenaterum P. B. (10)

Հասկիկները 2—6 ծաղկավ են և բույրն ել լերկսեռ: Վերին ծակկի քիստը շատ քիչ և տարբերվում ներքինից

Trisetum P. B. (10)

16. Հասկիկները բարակ առանցքի վրա դասավորված են իբար մոտ 2 կարգով և կազմում են ծաղկափթույթյուն, վորի ճյուղերը միակողմանի հասկեր են Cynodon Rich. (12)

Ծաղկափթույթյունն այլ տեսակի կազմություն ունի 17

17. Ներքին ծաղկիկային թեփուկն 1—3 ջիղ ունի 18

Ներքին ծաղկիկային թեփուկը 5 և ավելի ջիղ ունի 19

18 Ծաղկափթույթյունը խիտ հասկանման հուրան է

Koeleria Pers.

Ծաղկափթույթյունը քիչ թե շատ տարածված հուրան է: Հասկիկները ելկալսած են՝ 2—5 ծաղկավոր (յերբեմն մինչև 15)

Poa L. (16)

19. Ներքին ծաղկիկային թեփուկը կլոր է: սրտանման հիմքով՝ առանց քիստի: Հասկիկները կլոր են և սրտանման

Briza L. (14)

Ներքին ծաղկիկային թեփուկը չունի սրտանման հիմք 20

20. Ծակկափթույթյունը միակողմանի հուրան է: Հասկիկները հավաքված են ճյուղերի վրա, մեծ քանակությամբ և խիտ խմբերով

Dactylis L. (15)

Ծաղկափթույթյունը այլ տեսակի չէ 21

21. Ծաղկափթույթյունը սեղմված կամ տարածվող հուրան է 22

Ծաղկափթույթյունը բարդ հասկ է 23

22. Հասկիկները խոշոր են, 1 սմ. մեծությամբ կամ ավելի լերկար

Bromus L. (19)

Հասկիկները մանր են, մինչև 1 սմ. Festuca L. (17)

23. Ծաղկափթույթյունը տափակ է, և սեղմված, կարծես մամլված լինի, կողային հասկիկները ունեն մեկական հասկիկային թեփուկ

Lolium L. (18)

Ծաղկափթույթյունը տափակ և սեղմված չէ: Կողային հասկիկներն ունեն 2-ական հասկիկային թեփուկներ 24

24. Ծաղկիկային թեփուկներն ըստ լերկարության սղոցաձև տառանավոր են

Secale L. (20)

Ծաղկիկային թեփուկները այլ տեսակի չեն 25

25. Ծաղկիկային թեփուկների ջղերն, աղեղնաձև միանում են գազաթում: Հասկիկները թեփուկներից սրածայր են, առանց քիստի կամ մեկ քիստով

Agropyrum P. B. (22)

Ծաղկիկային թեփուկների ջղերը գազաթում չեն միանում: Հասկիկային և ծաղկիկային թեփուկները ծայրերից հատած են, առանց քիստերի կամ մի քանի քիստերով 26

26 Հասկիկային թեփուկները տափակավուն-ուռուցիկ են, առանց կլիի, հասկիկները փքված են Aegilops L. (21)

Հասկիկային թեփուկների մեջքին կա սուր կլի հասկիկները քիչ են փքված: Ծաղկիկային թեփուկը, քիստով և կամ առանց քիստի (բացի քիստից, յերբեմն լինում է նաև աստամիկ) Triticum L. (24)

Յեղ. 1 Zea L. — Յեգի պտացորեն — Кукуруза

Տերենները լայն են: Ծաղիկները միասեռ և գտնվում են տարբեր ծաղկափթույթյուններում: Բույսի բարձրությունը հասնում է մինչև 1 ¹/₂ մետրի Z. Mays L

Յեղ. 2. Andropogon L. Бородач.

Ծաղկափթույթյունը հասարակ գազաթնային փունջ է, վեր կազմված է 2—10 հասկանման ճյուղերից: Բույսի բարձրությունը 50—60 սմ. է A. ischaemum L.

Յեղ. 3. Sorghum Pers — Սորգո — Сорго.

Ծաղկափթույթյունը խոշոր հուրան է և ճյուղավորվող բույսերի բարձրությունը հասնում է մինչև 2 մետր S. halepense Pers

Յեղ. 4. Setaria P. B. — Խոզանուկ — Бор

Ծաղկափթույթյունը հիմքի մոտ հաճախ անջատված և եղատ, կաշող է S. vert. cillata P. B.

Ծաղկափթույթյունը կաշող չէ 2

2. Ծաղկափթույթյունը հասունացած ժամանակ շատ դեղնավուն է, ներքին ծաղկիկային թեփուկը ըստ լայնությունից կնճիռներով է, ծաղկափթույթյան ներքևի մասում ցողունը հարթ է S. glauca P. B.

Ծաղկափթույթյունը հասունացած ժամանակ կանաչ է կամ գունատված: Ներքին ծաղկիկային թեփուկը կնճիռներ չունի: Ծաղկափթույթյան ներքևի մասում ցողունը ատամնավոր է S. viridis P. B.

Յեղ. 5. Stipa L. — Փետրախոտ Ковыль

1. Քիստը ծնկից վերև մերկ է, գալարված ու վորված

ներքեի վայրոված մասում խորթուրդ է, 12—13 սմ. լերկա-
բությամբ տերևները կոշտ են ու կանաչավան Scapillata L.

Քիստը ծնկից վերել փետրածե-մազոտ է 2

2. Քիստն ամբողջ յերկարությամբ ծածկված է մազիկնե-
րով 3

Քիստի ներքեի վայրոված մասը մերկ է S. Schmidtii Woronov

3. Լեզվակը շատ կարճ է, ծածկված լերկար մազիկներով
S. caucasica Schm.

Լեզվակը նշտրած է, Հասկիկային թեփուկները նշտրած է
-գծային են և ունեն մինչև 20 միլիմետր յերկարություն: Քիս-
տը բարակ է S. Meyeriana Trin

Ֆեդ. 6. Phleum L. — Տիմոֆեյեյիկա (սեղեստ)

Тимофеевка

1. Միամյա յե Ph. paniculatum Huds.

Բազմամյա յե 2

2. Ծաղկափթույթյան ճյուղերը պլիսավոր առանցքի հետ
միացած են այնպես, զոր ծռելիս փոսեր առաջ չեն դալիս

Ph. pratense L.

Ծաղկափթույթույթունը ծռելիս փոսեր են առաջ գալիս 3

3. Ծաղկիկային թեփուկները գծած-լերկարավուն են

Ph. Boehmeri Wibel-

Ծաղկիկային թեփուկները նշտրա-դծած են Ph. montanum
C. Koch

Ֆեդ. 7. Alopecurus L.—Աղվեսապոչուկ — Лисохвост

1. Միամյա յե: Ծաղկափթույթունը նեղ-զլանած է՝ վերևից
և ներքևից սեղմված A. myosuroides L.

Բազմամյա յե: Հասկիկային թեփուկները միացած են իրենց
լերկարության $\frac{1}{4}$ մասով: Քիստը դուրս է գալիս, ծաղկիկային
թեփուկի մեջքի մեջտեղից A. ventricosus Pers.

Ֆեդ. 8. Agrostis L. Полевица

1. Լեզվիկը՝ լերկարավուն է և սուր A. alba L.

Լեզվիկը՝ շատ կարճ է և բութ կտրված A. vulgaris With.

Ֆեդ. 9. Trisetum P. B.

Տերեղադասյանը բարակ է: Տերևները վերևի մասից ընդ-
հանրապես թավոտ են: Ներքին հասկիկային թեփուկը բավակա-
նին կարճ է մյուսից T. Flavescens P.B.

Ֆեդ. 10. Arrhenatherum P. B.

1. Ծաղկափուլունը յերկար հուրան է A. elatius (L.) M. et K.

Ֆեդ. 11. Avena L. — Վարսակ Овес

1. Բազմամյա յե: Ներքին ծաղկիկային թեփուկն ունի 1

ջիղ, վերինը՝ 3 A. pubescens Huds.

Միամյա յե 2

2. Վոչ մի ծաղիկ առանցքի հետ անդամակցություն չունի 3

Դոնե ներքևի ծաղիկը առանցքի հետ ունի անդամակցու-
թյուն 4

3. Քիստը ուղիղ է կամ քիստ բոլորովին չունի A. sativa L.

Քիստը ծնկած է և յերկար A. strigosa Schreb.

4. Հասկիկի մեջ բոլոր ծաղիկները միացած են միամյաց
հետ անդամակցության միջոցով և հասունանալուց դուրս են
թափվում բոլորը միասին A. fatufa L.

Միայն ներքևի ծաղիկն ունի անդամակցություն A. Ludo-
viciana Dur.

Ֆեդ. 12. Cynodon Pers. Արմանտակ. Собачий зуб

Կոճղարմատը յերկար է և սողացող: Տերևները կոշտ են և
կանաչավուն C. Dactylon (L.—) Pers.

Ֆեդ. 13. Koeleria Pers

1. Ցողունները և հասկիկները մազմզոտ են K. caucasica Dom

Ցողունները և հասկիկները մերկ են K. gracilis Pers

Ֆեդ. 14. Briza L. — Զամյուղախոտ — Трясушка

1. Ծաղկափթույթյան (հուրանի) ճյուղերը ուղղված են դե-
պի վեր կամ գոտավորված են հորիզոնական: Հասկիկները 5—12
ծաղկով են B. media L.

Ֆեդ. 15. Dactylis L. — Վոզնախոտ — Ежа

1. Հասկիկների ներքին փունջը դանվում է յերկար կոթու-
նի վրա D. glomerata L.

Ֆեդ. 16. Poa L. — Դաշտավել — Метлица

Ներքին ծաղկիկային թեփուկն ունի 3 ջիղ: Ցողունը բա-
րակ է, տերևները նեղ-գծային են, լեզվակը նշտրած է: հուրա-
նը յերկարավուն է, թելանման ճյուղերով, վարժեք հավաքված
են ողակած: 6—10 ական P. persica Trin.

- Ներքին ծաղկիկային թեփուկն ունի 5 ջիղ 2
 2. Ներքին ծաղկիկային թեփուկի կողային ջղերը պարզ տեսանելի չեն 3
 Ներքին ծաղկիկային թեփուկի կողային ջղերը պարզ տեսանելի չեն 5
 3. Ներքին ծաղկիկային թեփուկը բոլորովին մերկ է: Տերքները յերկար են բույսի բարձրությունն է մոտ 70 սմ P. longifolia Trin.
 Ներքին ծաղկիկային թեփուկը յեղրերից մետաքսանման մալուխ է
 4. Լեզվակը յերկար է և սուր: Ներքի տերքների պատյանները ատամիկներով են P. trivialis L.
 Լեզվակը կարճ է, յերբեմն անտեսանելի: Ներքի տերքների պատյանները միշտ հարթ են P. pratensis L.
 5. Ցողունների հիմքերը հաստացած են, սոխաբաժանման: տերքները միշտ հարթ են P. bulbosa L.
 Ցողունների հիմքերը հաստացած չեն P. alpina L.

Յնդ. 17. Festuca L. — Եյսուղախոտ — Овсяница
 1. Տերքի թիթեղի կողերից ակոսներ չկան: Տերքի կտրվածքը ովալի ձև ունի: Բույսը շատ կարճ բարձրություն ունի անբույսերը տափակ են F. ovina L.
 Հուրանը նեղ է և միակողմանի: Բույսը մոտ՝ 30—120 սմ.
 F. pratensis Huds.

Յնդ 18. Lolium L. — Հորոմ — Плевел
 1. Հասկիկային թեփուկը գոնե 2 անգամ յերկար է հասկիկից 2
 Հասկիկային թեփուկը $1\frac{1}{2}$ անգամից յերկար չի 3
 2. Հասկիկները յերկարավուն են և խոշոր: Ներքին ծաղկիկային թեփուկը յերկարավուն է՝ յերկար քիստով L. temulentum L.
 Հասկիկները գծային են, ավելի մանր: Ներքին ծաղկիկային թեփուկը նշտրած է, ունի քիստ վորը $1\frac{1}{2}$ —2 անգամ ավելի յերկար է իրենից L. persicum Boiss. et Hoh.
 3. Բազմամյա չի: Անպտուղ ընձյուղներով, Հասկիկները 9—10 ծաղիկ ունեն L. perenne L.
 Միամյա չի: Առանց անպտուղ ընձյուղների: Հասկիկները 8—10 ծաղիկ ունեն L. rigidum L.

Յնդ. 19. Bromus L. — Ցորեն ուկ — Костер
 1. Ներքին հասկիկային թեփուկը միջիղ է, վերինը՝ 3 ջիղով 2
 Ներքին հասկիկային թեփուկն ունի 3—5 ջիղ, վերինը՝ 5—9: 5
 2. Բազմամյա չի 3
 Միամյա չի B. tectorum L.
 3. Ներքին ծաղկիկային թեփուկն առանց քիստի չի կամ կարճ սրածայր քիստով B. inermis Leyss
 Ներքին ծաղկիկային թեփուկը յերկար քիստ ունի 4
 4. Հուրանը յերկար է, մոտ 5 (7) սմ., ուղղաձիգ է, սեղմված-փողկուլզանման հասկիկների կոթունները կարճ են իրենից B. variegatus MB.
 Հուրանը ավելի յերկար է և նոսր: կոթունները հասկիկներից յերկար են: Ներքի պատյանները մաղմղոտ են B. erectus Huds.
 5. Հասկիկները 2—4 սմ յերկարություն ունեն 6
 Հասկիկները $1-1\frac{1}{2}$ սմ յերկարություն ունեն 7
 6. Հասկիկի վերին ծաղկի ներքին ծաղկիկային թեփուկն ունի 3 մուգ քիստեր, վորոնցից մեջտեղին ավելի յերկար է և ծավում դեպի գուրս: Հուրանը կաղմված է 2—6 հասկիկից դրանցին ներքինները ունեն կարճ կոթուններ իսկ վերինները՝ նստադիր են: Բույսի բարձրությունը 10—30 սմ B. Danthoniae Trin.
 Բոլոր ծաղիկների ներքին ծաղկիկային թեփուկներն ունեն մեկական քիստ: Միամյա բույս է, վորի բարձրությունը հասնում է 20—50 սմ B. macrostachys Dsf.
 7. Հասկիկները լայն են, ձվա-նշտրած, 8—20 ծաղկով: Հուրանը նոսր է, մի կողմի վրա թեքված: Միամյա չի, 10—16 սմ. բարձրությամբ B. squarrosus L.
 Հասկիկները նեղ են գծա նշտրած, 9—12 ծաղկով: Հուրանը ծաղկելու ժամանակ տարածվում է ամեն կողմ B. japonicus Thunb.

Յնդ. 20. Secale L. — Աշուրա (Տարեկան) Рожь
 Ցողունները փնջերով են, բարձրությունը հասնում է 50—200 սմ: Ներքին ծաղկիկային թեփուկը յերկար խորթուրդ քիստ ունի S. cereale L.
 Յնդ. 21. Aegilops L. Ալժակն
 1. Բոլոր հասկիկային թեփուկները քիստեր ունեն: Հասկիկ լայն է կարճ գլանաձև Ae. triuncialis L.

Տերեի հասկիկների հասկիկային թեփուկներն առանց քիս-
տերի են, գաղաթներում ունեն ատամիկներ: Հասկը լերկաբ է,
զլանաձև և նեղ
Re. cylindrica Host.

Յեղ. 22. Agropyrum — Զ ա յ ի ր — Пырей

1. Հասկիկային թեփուկը մեջքի վրա կիլ չունի կամ ունի
կիլ և մեքանի ջիղ: Հասկիկները քիչ-թե շատ կպած են առանց-
քին, հասկը նոսր է
2

Հասկիկային թեփուկը մեջքի վրա հաստ կիլ ունի: Հաս-
կիկները սեղմված չեն: Հասկը խիտ է
3

2. Հասկիկային թեփուկը գաղաթից բուլթ կտրված է (յեր-
բեմն գաղաթը սրածայր է): Շատ խիտ մազակալված է

A. trichophorum Richt.

Հասկիկային թեփուկը սուր է և մերկ: Գաղաթը շատ սուր
է կամ կարճ քիստով: Տերևները հաթ են, բազմաթիվ ջղերով:
Յողունները ունեն սողացող ընձյուղներ: Բարձրությունը՝
50—150 սմ.

A. repens (L) P. B.

3. Բազմամյա յե: Տերևները նեղ գծային են: Հասկը հաստ
է. ծաղկիկային թեփուկը քիստով է A. cristatum (Schreb.) P.B.
Միամյա յե
4

4. Հասկը ուլալաձև-յերկարավուն է, բազմահասկիկավոր,
յերկարությունը 15—40 մ.մ. լայնությունը 20 մ.մ: Բույսը հիմ-
քից փնջաձև ճյուղավորված է, ծնկաձև բարձրացող ցողունների,
բարձրությունը 5—10 սմ.

A. Buonopartis (Spr.) Bornm

Հասկն ունի 10—20 մ.մ. յերկարություն և 10 մմ լայնու-
թյուն: Բույսը հիմքից ճյուղավորված է, բարձրությունը 7—20 սմ

A. orientale R. et. Sch.

Յեղ. 23. Hordeum L. Գ ա ռ ի — Ячмень

1. Հասկիկները նոսր են 2 ական: Միամյա յերկար քիս-
տերով բույս է

H. crinitum Dsf.

Հասկիկները նոսր են 3-ական
2

2. Բազմամյա յե: Յողունի հիմքը պալարանման հաստա-
ցած է, միջին հասկիկի հասկիկային թեփուկը նշարաձև է

H. bulbosum L.

Միամյա յեն
3

3. Յողունները հիմքից վեր բարձրացող են: Բույսի բարձ-
րությունը 15—40 սմ.

H. leporinum L.

Յողունները ուղղաձիգ են: Բույսի բարձրությունը 40 սմ 4

4. Հասկը սեղմված է, յերկարքանի յե: Միջին հասկիկը
յերկսեռ է և քիստով, կողներինը արական են՝ կոթունների վրա
առանց քիստերի
H. distichum M. B.

Հասկը սեղմված չէ, 4—6 շարքանի յե: Բույսը հասկիկները
քիստով և նոսր
H. vulgare L.

Յեղ. 24. Triticum L — Յ ո ռ է ն — Пшеница

Հասկը քառանիստ է (4 կողմանի), տերևները լայն են, մուգ
կանաչ
T. vulgare Vill

ԸՆՏ. II CYPERACEAE J. ST. HLI. — ԿԻՊԵՐԻՄՆԵՐԻ — СОСОВЫЯ

1. Բույսը ծաղիկները միասեռ են, իգական ծաղիկները շր-
ջադասված են ծաղկակիցներով՝ փակ պարկերի ձևով Carex
L. (26)

Բույսը ծաղիկները յերկսեռ են, կամ բացի դրանից կան նաև
իգական ծաղիկներ, պարկեր չկան: Ծաղկափթույթունը միա-
նակ հասկ է: Յողունը առանց տերևների յե Heleocharis R.
Br. (25)

Յեղ. 25 Heleocharis R. Br.

1. Հասկի հիմքի մոտ գտնվող 2 հակադիր թեփուկները դա-
տարկ են, զրանք ավելի մանր են, քան մյուս թեփուկները
H. palustris R. Br.

Յեղ. 26. Carex L. — Բ ո շ լ ւ — СОСОК

1. Հասկիկները բոլորն էլ յերկսեռ են, ալսինքն պարունա-
կում են թե իգական և թե արական ծաղիկներ C. leporina L.

Հասկիկները միասեռ են, ներքին ծաղկափթույթունները
իգական ծաղիկներով են, վերինները՝ արական ծաղիկներով 2

2. Յողունները շատ կարճ են (տերևներից կարճ), Հասկիկ-
ները գունավորված են, սկզբում են համարյա թե ցողունի հիմ-
քից: Բույսերը կազմում են խիտ ճիմեր C. humilis L.

Յողունները յերկար են, տերևներին հավասար կամ նրան-
ցից յերկար 3

3. Պարկերը մազմուտ են, յերկար, 2 ատամնավոր մասով:
Տերևների պատյանները վերին մասերում նույնպես մազմուտ են
C. hirta L.

Պարկերը մերկ են 4

4. Պարկերը զուգահեռ խորը ակոսներ ունեն, վորոնք
ներկված են մուգ գույնով C. nutans Host. 5
Պարկերը ավելի բաց են, առանց ակոսների
5. Հասունացած պարկերը հորիզոնական ուղղությամբ լայ-
նացած են, կլոր-ձվաձև, միանգամից նեղացող կտուցի նման
C. rostrata Stockes
Պարկերը զեպի վեր կանգնած են, հետզհետե նեղացող կը-
տուցի ձվաձև-կոնային C. vesicaria L.

ԸՆՏ. III LILIACEAE HALL.—ՇՈՒՇԱՆԱԾԱՂԻԿՆԵՐԻ—
ЛИЛЕЙНЫЕ

1. Սունակները 3 հատ են, վորոնք մինչև հիմքերը ազատ են: 2
Սունակը 1 հատ է, ամբողջական կամ գազաթում 3 մասի
բաժանվող 3
2. Ծաղկապատյանը ազատ թերթիկներով է, ձազարած
Merendera Ram. (27)
Ծաղկապատյանը կազմում է խողովակ Colchicum L.
3. Ծաղկապատյանը միացած թերթիկներով է 4
Ծաղկապատյանը ազատ թերթիկներով է կամ մինչև հիմքը
բաժանված 5
4. Ծաղկապատյանը ձազարած է, բաժանված է մասերի՝
համարյա թե մինչև մեջտեղը Hyacinthus L.
Ծաղկապատյանը ձազարած է կամ ովալ, գազաթին կան
6 հատ կարճ առամներ Muscari Mill. (28)
5. Ծաղկապատյանի թերթիկները սպիտակ են, արտաքինից
մեջքի վրա ունեն կանաչ բիծ: Առեկներ թերթիկները հարթ են
Ornithogalum L. (29)
Ծաղկապատյանի թերթիկները չերկնագույն են, արտաքինից
մեջքի վրա ունի մուգ կապույտ բիծ: Scilla L.

Ցեղ 27. Merendera Ram. — Ձնծաղիկ (Խ լ ո պ ու զ)
Мерендера.

Ծաղկապատյանի ներքին թերթիկները թրթեղների հիմքե-
րում ունեն կարճ առամներ: Ծաղիկները վարդագույն են կամ
սպիտակավուն M. caucasica M. B.

Ցեղ 28. Muscari (L.) Mill. — Փափուր — Гадючий лук.
Ծաղկապատյանը կապույտ է կամ յերկնագույն, սոխարմա-
տի բարձրությունը և լայնությունը 1½—2 սմ.: Տերևները նեղ
են կիսադլանաձև M. Szovitsianum Baker

Ցեղ 29. Ornithogalum L. — Առաղաշուշան
— Птицемлечник

1. Ծաղկափթությունը վահանիկաձև է: Տերևները նեղ են,
թելաճան ium Guss 2
Ծաղկափթությունը վողկույզ է

2. Տերևները գծային են մինչև 8 մմ. լայնությամբ: Ծաղ-
կափթերը կարճ են: Բույսի ցողունը մինչև 50 սմ. բարձրու-
թյուն ունի O. narbonense L.

Տերևները լայն են, գծային, մինչև 30 մմ. լայնությամբ:
Ծաղկափթերը չերկարացած են: Ծաղկափթությունը մեծ վող-
կույզ է: Բույսի ցողունը մինչև 1 մետր բարձրությամբ ունի
O. pyramidale Boiss

ԸՆՏ. IV IPIDACEAE LINDL.—ԻՐԻՍՆԵՐԻ—КАСАТИКОВЫЕ

1. Ծաղիկները զիգոմորֆ են և դասավորված են միա-
կողմանի հասկերով Gladiolus L (31)
Ծաղիկները ակտինոմորֆ են: Ծաղկապատյանի ներքին ու
արտաքին թերթիկները միատեսակ չեն: Սպին պսականման է
Iris L (40)

Ցեղ 30. Iris L — Իրիս — Ирис

1. Սոխարմատավոր բույսեր են 2
Կոճղարմատավոր բույսեր են 3
2. Տերևների պատյանները ցանցաձև մազոտ են: Տերևները
քառանյւստ են: Ծաղկապատյանը վառ մանիշակագույն է չերբեմն
չերկնագույն: Բույսի բարձրությունը 8—10 սմ. I. reticula-
ta M. B.

Տերևների պատյանները մազմզոտ չեն: Տերևները տափակ
են ծաղկապատյանը բաց զեղնավուն է, չերբեմն կանաչավուն
կամ չերկնագույն դեղին: Բույսի բարձրությունը 10—15 սմ.
I. caucasica Hoffm

3. Ծաղկապատյանի մասերը մերկ են: Ծաղիկները չերկնա-
գույն են: Տերևները 10—15 մմ. լայնությամբ ունեն: Բույսերի
բարձրությունը 40—70 սմ. I. musulmanica Fomin

Ծաղկապատյանի արտաքին թերթիկները մազմզոտ են 4
4. Ծաղկապատյանի ներքին թերթիկների ֆոնը համարյա
ադիտակ է կամ չերկնագույն, բաց-մոտիշակագույն ջղերով Y.
I. iberica Hoffm

Ծաղկապատյանի ներքին թերթիկների գույնը բաց կ, մա-
նիշակագույն չլերով I. elegantissima D. Sosn.

Ցեղ 31. Gladiolus L — Թբաշուշան — Шпажник

Հասկը 4—12 ծաղկանի յե, ծաղկապատյանը մուգ-մանիշա-
կադույն եւ Առեքների թելիկները փոշանոթներից միքիչ յերկար
են: Կանաչ բույս է՝ ուղղաձիգ ցողունով, վորի բարձրությունը
հասնում է մինչև 50 սմ Gl. imbricatus L.

DICOTYLEDONES — ՅԵՐԿՇԱՔԻԱՎՈՐՆԵՐ — ДВУДО- ЛЬНЫЕ

ԸՆՏ. V JUGLANDACEAE LINDL — ԸՆԿՈՒՋՆՆԻՆԵՐԻ
— ОРЕХОВЫЕ

Ցեղ 32. Juglans L — Ընկույզ — Орех

Արական ծաղիկները գտնվում են կախված կառուցվածքում
իգական ծաղիկները նստած են: Պտուղները գնդաձև են կամ
ձվաձև J. regia L.

ԸՆՏ. VI. BETULACEAE AGARDH — ԿԵՉԻՆԵՐԻ — БЕРЕЗОВЫЕ

Ցեղ 33. Carpinus L — Բոխի — Граб

1. Պտույանի տերեխները 3 մասի բաժանվող են, նեղ չեր-
կարավան կամ գծալին: Մեջտեղի մասնիկը 2—3 անգամ ավելի
երկար է մյուսներից C. Betulus L.

Պտույանի տերեխները լայն ձվաձև են, չերերը սուր են
կամ տեղ-տեղ անհավասար, սուր-ատամնավոր C. orientalis Mill.

ԸՆՏ. VII. MORACEAE LINDL — ԹԹՆՆԻՆԵՐԻ — ТУТОВЫЕ

1. Ծառեր են կամ թփեր

Պտույանը յսեր են

2

2. Տերևները խոշոր են 3—5 մասի բաժանվող, չերեհ, ամբողջական: Ծաղիկները հավաքված են գնդաձև-տանձանման
ծաղկակալի ներքին մակերեսի վրա Ficus L. (35)

Տերևները միջին մեծությամբ են, ամբողջական կամ խորձ
կտրված, խոշոր և անհավասար սղոցաձև ատամներով: Ծաղիկ-
ները կազմում են կառուցվածքով մասնավոր ծաղկափթույններ Morus L. (34)

3. Տերևները 3—5 մասի բաժանվող են: Իգական ծաղիկ-
ները գտնվում են ծածկող ծաղկակիցների անկյուններում և
կազմում են կառուցվածքով ծաղկափուլի Humulus L. (36)

Տերևները 5—7 մասնաձև մասի բաժանվող են, նեղ, սուր
նշտրածև մասնիկներով: Իգական ծաղիկները հավաքված են ճյու-
ղավորված հասկերում: Ցողունը փաթաթվող չէ: Cannabis L. (37)

Ցեղ 34. Morus L — Թուխ — Тута

1. Տերևները հավասար կողմերով են և սրտաձև հիմքերով:
Պտուղները սեղ են M. nigra L.

Տերևների հիմքերը թույլ սրտաձև են և թույլ հավասարա-
կողմ, պտուղները սպիտակավուն են կամ կարմրավուն M. alba L.

Ցեղ 35. Ficus — Թուզ — Инжир

1. Ծաղկափթույնները միայնակ են, կոթունավոր չեր-
քեմն հոտաղիր, կանաչավուն կամ մանիշակագույն են F. carica

Ցեղ 36. Humulus L. — Գալուկ և ալյն

Ցեղ 37. Cannabis L — Կանեփ — Конопля

Իգական ծաղիկ ծաղկապատյանի փոխարեն կա փոքր
պարկանման ծաղկակից, վորի մեջ գտնվում է գնդաձև սերմնա-
րանը 1 սերմով C. sativa L.

ԸՆՏ. VIII. POLYGONACEAE JUSS — ՀՆԿԱՅՈՐՆԵՐԻ — ГРЕ-
ЧИШНЫЕ

1. Թուփ է, առեքները 6—9 հատ են, սոնակները 2—3
ծաղկապատյանը պտղի հետ միացած է Atraphaxis L. (38)

Միամյա և բազմամյա խոտեր են, չերեմն թիսաթփեր, վո-
րոնք միայն հիմքերում ունին փայտացած մասեր 2

2. Ծաղկապատյանը 6 մասի բաժանվող է, կանաչ է կամ
կարմրավուն ծաղիկները զագաթնալին հուրանանման ծաղկափ-
թույններ են կազմում Rumex L. (40)

Ծաղկապատյանը 4—5 մասի բաժանվող է, մեծ մասամբ
ներկված վարդագույն կամ սպիտակավուն Polygonum L. (39)

Ցեղ 38. Atraphaxis L — Гречишник

Տերևները կաշվեկերպ են, հիմքում սեղաձև նեղացած, ընդ-
հանուր ձևով հակադարձ ձվաձև A. spinosa L.

Ցեղ 39. Polygonum L — Հնդկացորեն — Гречиха

1. Ծաղիկները հավաքված են զագաթներում հասկանման

փնջերով, հասկը միայնակ է: Բույսը բազմամյա է P. Bistorta L

Ծաղիկները միայնակ են կամ միքանի հատ՝ տերևածոցե-ում կամ անջատվող հասկերում բույսերը միամյա չեն 2

2. Բույսը ծաղիկները նստած են տերևածոցերում 1—5 ա-կան: Տերևները ելիպսոսն են կամ յերկարավուն P. aviculare L
Միայն ներքին ծաղիկներն են զտնվում տերևածոցերում, մյուսները կազմում են յերկար, անտերև հասկեր: Տերևները դժած են կամ նշտրածն-դժային 3

3. Ցողունը ուղիղ է, տերևները նշտրածն-ելիպսոսն են սերմիկները փայլուն չեն P. patulum M B

Ցողունը հիմքից ճյուղավորված է, տերևները դժածն-նշտրա-յին են: Սերմիկները հաբթ են և փայլուն P. arenarium W. K
Ցեղ. 40. Rumex L — Թռթռ ջուկ — Шавель

1. Ծաղիկները յերկտուն են կամ խառը, միջին տերևները նստած են:

2. Ծաղիկները յերկսեռ են տերևները հիմքում նեղ են, կլոր կամ սրտանման R. crispus L

2. Ծաղկապատյանի ներքին մասերը թառամելուց հետո չեն թափվում և մնում են պողին (սերմիկին) կպած 3

Ծաղկապատյանի ներքին մասերը բարակ թաղանթով միա-ցած են պողի հետ 4

2. Ծաղկապատյանի ներքին մասերը խիտ միացած են ի-րենց յերկարութեամբ հավասար սերմիկի հետ: Հիմքի մոտի տե-րևները կարճ կոթունավոր են R. Acetosa L

Ծաղկապատյանի ներքին մասերը սեղմված են սերմիկին, բայց նրա հետ միացած չեն: Հիմքի մոտի տերևները յերկար, յերբեմն կտրտված մասնիկներով են R. acetoselloides Bal

4. Բույսերը բաց կանաչավուն են, առանց պալարանման հաստացած մասերի R. scutatus L

Բույսերն ունեն պալարանման հաստացած մասեր R. tuberosus L

ԸՆՏ. IX. CARYOPHYLLACEAE РСНВ — Մեկնակնայիններ — ГВОЗДИЧНЫЕ

1. Բաժակը ազատ տերևներով և կամ ծաղկապատյանը հա-սարակ 2

Բաժակը միացած տերևներով է 4

2. Պսակաթերթերը խորը 2 մասի բաժանված են 3

Պսակաթերթերը ամբողջական են. Alsine L (42)

3. Տուփիկը զլանածեղի, սպիները 5—3 հատ Cerastium L (41)

Տուփիկը կլոր եկամզնոսն, սպիները 3 հատ Stellaria L (43)

4. Սնակները 5 հատ են 5

Սնակները 2—3 հատ են 6

5. Բաժակը ատամնավոր է, պսակաթերթերն ունեն հա-վելածոցներ: Ծաղիկները միասեռ են և յերկտուն Melandryum Roehl (45)

Բաժակը 5 մասի բաժանվող է, յերկար կանաչ մասերով, պսակաթերթերը հավելվածքներ չունեն Agrostemma L (44)

6. Սնակները 2 հատ են Silene L

Սնակները 3 հատ են Dianthus L (46)

Ցեղ. 41. Cerastium L — Նղջերաբույս — Роговик

1. Բազմամյա բույս է: Պսակաթերթերը 2 անգամ յերկար են բաժակատերևներից: Ցողունի վրա դասավորված տերևներից ցածրինները յերկարավուն են, վերինները՝ նշտրածն C. pur. purascens Adam

Ցեղ. 42. Alsine

Բազմամյա բույս է: Բաժակատերևները հիմքերի մոտ կոշ-տացած են A. setacea M. K

Ցեղ. 43. Stellaria — Աստղիկ Звездчатка

1. Գոնե ցածրի տերևներն ունեն կոթուններ: Տերևները ձվածն են ցողունները միջնագույնների միայն մի կողմից մաղմղում են S. media (L) Cyr

Ցեղ. 44. Agrostemma L — Куколь

Պսակաթերթիկների գազաթները բութ են, ընդհանրապես կարմիր A. Githago L

Ցեղ. 45. Melandryum Roehl — Дрема

Ծաղիկները յերկսեռ են: Սնակները 5 հատ են M. Bois-sieri Shishkin

Ցեղ. 46. Dianthus L — Մեխակ — Гвоздика

1. Պսակաթերթերը խորը կտրտված են 2

Պսակաթերթերը ատամնավոր են 3

2. Բաժակը հիմքում ունի 6—8 հատ թեփուկանման ծաղ-կակիցներ, պսակաթերթերը վարդագույն են, մինչև կեսը կտրտված D. fimbriatus M B

Թեփուկանման ծաղկակիցները 4 հատ են: Պսակաթերթերը սպիտակ են, կարտված են խորը մազանման մասերի D. crinitus Sm

3. Պսակաթերթերը վարդագույն են D. montanus MB
Պսակաթերթերը սպիտակ են կամ դեղնավուն կտնաչ 4

4. Բույսը առաջացնում է ճիւղեր: Թեփուկները ասեղանման լերկար ծալքեր ունեն, վորոնք հավասար են բաժակի 1/2-ին: Ծաղիկները սպիտակ են D. Liboschitzianus Ser

5. Բույսը չի առաջացնում ճիւղեր D. pallens Sibth

ԸՆՏ. X. RANUNCULACEAE JUSS — ԳՈՐՏՆՈՒԿՆԵՐԻ — ЛЮТИКОВЫЕ.

1. Ծաղիկները զիգոմորֆ են 2

Ծաղիկները ալտինոմորֆ են 3

2. Ծաղկապատյանի վերին թերթիկը ունի հավելվածք Delphinium L (50)

Ծաղկապատյանի վերին թերթիկը հավելվածք չունի Aconitum L (47)

3. Նեկտարանոցների շրջան չունի: Ծաղիկները կազմում են հյուղավորված ծաղկափթույլներ Thalictum L (49)

Ունի նեկտարանոցների շրջան 4

4. Պսակաթերթերը (նեկտարանոցները) հիմքում չունեն մեղրի փոս և կարմիր են Adonis L (51)

Պսակաթերթերը (նեկտարանոցները) հիմքում ունեն մեղրի փոսեր, գույնը վառ դեղին է, լերբեմն սպիտակ: Նեկտարանոցները և ծաղկապատյանի թերթիկները 5-ական են Ranunculus L (48)

Ճեղ. 47. Aconitum L — Բիշ — Борец

1. Ծաղիկները սպիտակ են, խողովակը նեղ և բարձր և պտնածե A. orientale Mill

Ծաղիկները կապույտ են, պսակը լերկար է, խողովակը ավելի լայն A. nasutum Fisch

Ճեղ. 48. Ranunculus L — Գորտնուկ — Лютик

1. Շատ մանր բրդակալված բույս է 1—10 սմ բարձրությամբ: Ծաղիկները շատ մանր են: Սերմիկները մանրադանման կտուցներ ունեն

Ավելի խոշոր բույսեր են R. falcatus L 2

2. Յողունի հիմքում գտնվում են մի փունջ իլիկանման հաստացած արմատներ կամ թե նման են գնդաձև պլարին... 3
Յողունի հիմքում չկան վոչ իլիկանման հաստացած արմատներ վոչ էլ պլարներ... 5

3. Յողունը հիմքում հաստացած է համարյա գնդաձև պլարի R. bulbosus L

Յողունը հիմքում ունի մի փունջ հաստացած արմատներ 4

4. Բույսը մազակալված է՝ շատ խիտ սպիտակ մազիկներով: Տերևների մասնիկները նշտրա-դժաձև են R. illyricus L

Բույսը խիտ մազակալված չէ: Տերևների մասնիկները այլ ձևի են R. oxyspermus MB

5. Յողունը վեր բարձրացող է և հիմքում ունի սողացող ընձյուղներ R. repens L

Յողունը ուղղաձիգ է՝ առանց ընձյուղների R. caucasicus MB

Ճեղ. 49 Thalictum L — Ղնձ մնձ ու կ — Василистник

1. Ծաղկափթույլները շատ լայն տարածվող հուրան են: Տերևիկները կլոր են կամ հակադարձ-ձվաձև Th. minus L.

Ճեղ. 50 Delphinium L — Վոջլախոտ — Живокость.

1. Նեկտարանոցները միացած են, պտղատերերը 1 հատ է: 2
Նեկտարանոցները տղատ են: Պտղատերները 3—5 հատ են: Տերևների մասնիկները նեղ են: Վողկույզը լերկար չէ D. hybridum W.

2. Ծաղկափթույլները լայն տարածվող վահանիկաձև հուրան են: Պտուղը մի քիչ կողքերից սղմված է, յերկարավուն-ովալ է: Պսակաթերթերի հավելվածքները 2 անգամ յերկար են ծաղկապատյանի մասնիկներից D. divaricatum Leb.

Ծաղկափթույլները նեղ հասկ է կամ հուրան: Պտուղի կտրվածքը կլոր է: Պսակաթերթերի հավելվածքները ծաղկապատյանի թերթիկներին հավասար են կամ նրանցից մի քիչ կարճ: Ծաղիկները մանրադանման են D. orientale. Gay

Ճեղ. 51 Adonis L. — Վարդա կ ա կ ա չ — Горицвет

1. Ծաղկապատյանի մասնիկները միշտ մազմզոտ են: Սերմիկներն ունեն միայն 1 հատ առամիկ՝ վերեի կողմը A. flammeus Jacq

Ծաղկապատյանի մասնիկները մերկ են կամ մազմզոտ: Սերմիկները 3 առամիկովոր են, վորից 1 վերին է, մյուսը մեջքի վրա է յերբորդը հիմքի մոտ A. aestivalis L.

ԸՆՏ. XI. PAPAVERACEAE JUSS — ԽԱՆՈՒՆԵՐԻ — МАКОВЫЕ

Ցեղ 52 Papaver L. — Խաշխաշ — Мак

1. Տուփիկը շրջադառնալիս և մազիկներով P. hybridum L.
Տուփիկը մերկ է 2
2. Առնչքաթելերը վերևի մասում լայնացած են 3
Առնչքաթելերը լայնացած չեն 4
3. Կոշտ մազոտ բույս է: Պսակաթերթերը ունեն մինչև 10
սմ. յերկարություն և մուգ կարմիր են P. orientale L.
Առանց մազիկների բաց գույնի բույս է: Պսակաթերթերը
աչքան խոշոր չեն. սպիտակավուն են կամ մանրշագանակ: P. somniferum L.
4. Սպին 3—5 ճառագայթով է, սուր կոնաձև: Պսակաթերթերը
նարնջա-դեղնավուն են (բաց գույնի) P. caucasicum M B
Սպին 6—12 ճառագայթով է: Ծաղկակոթերը մեծ մասամբ
խիտ մազմզոտ են, պսակաթերթերը վառ կարմիր գույն ունեն
P. arenarium M B.

ԸՆՏ. XII. CRUCIFERAE JUSS — ԽԱՉԱԾԱՂԻԿՆԵՐԻ — КРЕСТОЦВЕТНЫЕ

(Այս բնութանիքի բույսերը վերոհիշյալ համար անհրաժեշտ է ունենալ հասունացած պտուղներ):

1. Պտուղը (պատիճը) գծային է, մի քանի անգամ լայնությունից լերկար 2
Պտուղը (պատիճիկը) կլոր է կամ լերկարավուն, լերկարությունը հավասար է լայնության կամ մի քիչ ավելի լերկար է 4
2. Պատիճը պլանաձև է, կողքերից քիչ սեղմված կամ թույլ
արտահանված, 4 կողմանի Brassica L (54)
3. Պատիճը պարզ 4 կողմանի չէ 3.
Պատիճը կտուց չունի Sisymbrium L. (53)
Պատիճը կտուց ունի Hirschfeldia Moench
4. Պատիճիկը չբացվող է կամ 2 միասերմ մասերի բաժանվող 5
Պատիճիկը 2 փնդկերի բացվող է և անջատվող միջնապատից 6
5. Պսակաթերթերը դեղին են, պատիճիկը գնդաձև Neslia Desf (56)
Պսակաթերթերը սպիտակ են, պատիճիկը կլոր-ձվաձև է Calepina Adans

6. Պատիճիկի փնդկերը թևավոր են 7
Պատիճիկները թևեր չունեն 8

7. Պատիճիկի պահարանը բազմասերմ է, պատիճիկը յեռանկյունի չէ Capsella Medik (55)
- Պատիճիկի պահարանը 2 սերմով է Hutschinsia R. Br.
8. Պատիճիկի փնդկերը փքված են Camelina Grantz
- Պատիճիկի փնդկերը տափակավուն են, կամ մայն մեջակողմից ուռուցիկ 9
9. Պատիճիկի պահարանը 1—2 սերմով է Alyssum L (57)
- Պատիճիկի պահարանը 4 և ավելի սերմերով է, պատիճիկը մերկ է, տերևները գծաձև են Meniocus Desv (58)

Ցեղ 53 Sisymbrium L. Гулявник

1. Տերևները կրկնակի կամ լեռակի փետրաձև են, նեղ գլխային մասերով: Պատիճները 18—28 մմ. յերկարություն ունեն և 1—1½ մմ. լայնություն S. Sophia L
- Տերևները փետրաձև կտրված են կամ բաժանված լայն մասերի: Պատիճները 2—4 մմ յերկարություն ունեն S. Loeselii L.

Ցեղ 54 Brassica L — Կաղամբ — Капуста

- Պատիճները զտնվում են կոթունների վրա և նստադիր են: Հիմքի մոտի տերևները նեղ են B. sinapistrum Boiss

Ցեղ 55 Capsella Medik — Հովվի մաղախ — Пастушья сумка

- Պատիճիկները հակադարձ յեռանկյունաձև են C. bursa pastoris Medik

Ցեղ 56 Neslia Desv

- Բաժակատերևները 1½ մմ. յերկարություն ունեն: Պսակաթերևները՝ 2½ մմ. N. paniculata Desv

Ցեղ 57 Alyssum L — Վարվրուկ — Бурачник

1. Պատիճները մերկ են A. desertorum Sp.
- Պատիճիկները մազմզոտ են 2
2. Պատիճիկները ծածկված են աստղաձև մազմզուկներով A. campestre L.
- Պատիճիկների վրա բացի աստղաձև մազմզուկներից կտ նաև մեծ բանակուրթյամբ հասարակ, ավելի լերկար ժաղիկներ A. hirsutum MB

Յեղ 58 Meniocus L.

Տերենները սեպածե դժային են: Պատիճիկները բոլորովին մերկ են
M. linifolius DC

ԸՆՏ. XIII. ROSACEAE JUSS — ՎԱՐԴԱԾԱՂԻԿՆԵՐԻ — РОЗОЦВЕТНЫЕ

1. Պողատերենները նստած են տիսեյանման, ձաղարանը ման կամ բաժակաձև ծաղկակալի վրա, չերբեմն սերմիկների հիմքերը խորասուզված են ծաղկակալի մեջ, սերմաբանը վերագիր է կամ կիսացածրադիր

Պողատերեններն գտնվում են փակ ծաղկակալի մեջ, սերմաբանը ցածրադիր է

2. Պողատերենը 1 հատ է պտուղը կորիզակ է

Պողատերենները մի քանի հատ են, պտուղները բարդ են

3. Տերենները կլոր են սուր զազաթով, հիմքը համարյա թե սրտաձև է

Տերենները նշտարաձև են կամ նշտար-գծաձև
Armeniaca Juss (64)

4. Կորիզակը չոր է, խիտ մազակալված: Ծաղիկները մեծ մասամբ ապիտակ են

Կորիզակը մառի յե, թավիշի պես մազոտ: Ծաղիկները վարդագույն են

5. Բաժակը չունի յենթաբաժակ
Persica Mill (66)

Բաժակն ունի յենթաբաժակ

6. Պողիկները չոր են (սերմիկներ) Filipendula L (65)

Պողիկները հյութալի յեն (կորիզակներ) Rubus L.

7. Սունակը յերկար է և մուգ և հասունանալուց պտղի վրա

Սունակը պտղի վրա չի մուգ
Geum L

8. Ծաղկակալը պտղի մոտ հուժալի յե, ծաղիկները ապիտակ են

Ծաղկակալը պտղի մոտ չոր է, ծաղիկները մեծ մասամբ դեղին են

9. Պողի մառի մասն իր մեջ ունի քարային բջիջներ: Սըռնակները մինչև հիմքը բաժանված են

Մառի մասի մեջ քարային բջիջներ չկան. Սունակները հիմքում միացած են

Տեղ 59 Pyrus L. — Տանձենի — Груша

1. Տերենները կլոր-ձվաձև են կամ ելիպսաձև, յիզրերը մանր

ատամնավոր են

Տերենները նեղ են, նշտարաձև

P. communis L.

P. eleagnifolia L.

Տեղ 60 Malus L. — Խնձորենի — Яблоня.

Տերենները ձվաձև են, բլթակավոր և սղոցաձև M. silvestris C. Koch.

Տեղ 61 Fragaria L. — Մոռի — Земляника

Ծաղկակալի ամբողջ մակերեսի վրա կան պտղիկներ F. collina L.

Ծաղկակալի հիմքերում պտղիկներ չկան F. vesca L.

Տեղ 62 Potentilla L. — Մատնուշի — Лапчатка

Տերենները մատնաձև կտրտված են մինչև հիմքերը 3—5—7 տերեխների բույսերն ունեն սղոցաձև կամ փովող ընձուղներ

P. reptans L.

Ցողունը ուղղաձիգ կանգնած է, տերենները 3—5 մասի բաժանվող են

Տեղ 63 Filipendula Adans — Փեփրուկ — Лабазник

Տերենները և սերմիկները մերկ են F. hexapetala Gilib

Տեղ 64 Armeniaca Juss — Միրան — Абрикос

Ծաղկակալը քիչ թե շատ լայն զանդակաձև է: Պսակաթերթերը խոշոր են, ապիտակ են կամ բաց վարդագույն: Կորիզը հնձիւնեղով է և ծակոտիներով

A. communis L.

Տեղ 65 Persica Mill — Դեղձ — Персик

Տերենները նշտարաձև են, սուր սղոցաձև յիզրերով P. vulgare Mill

ԸՆՏ. XIV. LEGUMINOSAE JUSS (Papilionaceae) — ԸՆԴԵՂԵՆՆԵՐԻ — БОБОВЫЕ

1. Տերենները ամբողջական են կամ կազմված են միայն 1 տերեխից

Տերենները կազմված են մի քանի տերեխիկներից

2. Խառաբույս է, տերենները համարյա թե գծային են: Ծաղիկները մուգ մանիշակագույն են: ունողը սղմված է Lathyrus L.

Կիսաթուփ է փշերով: Պսակը մանիշակագույն է Alhagi Desf.

- 3 Տերենները կազմված են 3—5 տերեխներից և մասնաձև
բարդ են 4
- Տերենները փետրածև բարդ են, չերբեմն (հազվագյուտ) տե-
րենների փոխարեն ունեն բեխիկներ 10
4. Առեղձալին խողովակը և սունակը վորտված են սպիրա-
լաձև Phaseolus L (71)
- Առեղձալին խողովակը և սունակը վորտված չեն 5
5. Տերեն կազմված է 3 տերեխից 6
- Տերեն կազմված է 5 տերեխից, վորից 2 յերբեմն լինում
են կոթունի հիմքում 9
6. Ունդը բազմասերմ է 7
- Ունդը միասերմ է, կամ վոչ բազմասերմ 8
7. Ունդը ովալ է, կամ գծալին, ուղիղ կամ մի քիչ ծոված
սուր կառուցով Trigonella L
- Ունդը մանգաղանման է, ողակաձև կամ խխունջաձև վո-
րտված Medicago L (66)
8. Ծաղիկները լերկար վողկույզներով են Mellilotus L (67)
- Ծաղիկները դլխիկներով են կամ հովանոցներով Trifolium
L. (73).
9. Տերենները կազմված են իրար մոտ գտնվող 5 տերեխի-
ներից: Նավակը բուլթ է Dorycnium Vill
- Տերենները կազմված են 5 տերեխներից, վորից 3 գտնվում
են կոթունի ծայրին, իսկ 2 նրա հիմքում: Նավակը սրածայր է
Lotus L (68)
10. Տերենները զույգ փետրածև չեն 11
- Տերենները զույգ փետրածև են, հաճախ բեխիկներով 15
11. Ծաղիկները կազմում են հովանոցներ: Ունդը բաժան-
վող է Coronilla L (70)
- Ծաղիկները վողկույզներով են, չերբեմն կարճացած գլխիկ-
ներով 12
12. Ունդը չբացվող է, կարճացած, միջքի վրա սանրածև
ատամնիկով Onobrychis L
- Ունդը բացվող է 13
13. Սպիտակ ծաղիկներով ծառ է: Ծաղկափթույթները վող-
կույզ են Robinia L. (69)
- Պտտաբույսեր են 14
14. Բոլոր առեղձները միացած են թևիկներով: Բաժակը

- սպիտակավուն է և փքված: Ունդը 1—2 թերմով է Anthyl-
lis L (74)
- Վերին առեղձը միացած չէ, ունդը բազմասերմ է Galega L
15. Տերենները զույգ փետրածև են, բազմազույգ տերեխնե-
րով և վորտված բեխիկներով Vicia L (72)
- Տերենները 1—2 զույգ տերեխներ ունեն Lathyrus L.
- Յեղ 66 Medicago L — Աւվույտ (Յոնջտ) Люцерна
1. Ունդը վորտված խխունջաձև չէ 2
- Ունդը վորտված խխունջաձև է 3
2. Ունդը ուղիղ է կամ մանգաղանման M. falcata L.
- Ունդերը լերկամուկաճանման են, շատ մանր 2—3 մմ. չեր-
կառության, գույնը սև է M. lupulina L
- 3 Ունդը չունի փշեր 4
- Ունդը ծածկված է փշերով 5
4. Ունդը տափակ է 12—17 մմ. յերկարության շառավիղով
M. orbicularis All
- Ունդի շառավիղը հասնում է 4—9 մմ. յերկարության, խիստ
վորտված է, պսակը 6—13 մմ. յերկարություն ունի, մանրշակա-
պույն է, վողկույզը ովալ է M. sativa L
5. Տերեակիցները խոշոր են, ձվաձև և ամբողջական: Ուն-
դերը մանր են 1—5 մմ. յերկարության (շառավիղը), ամբողջո-
վին ծածկված է շատ խիտ փշիկներով. M. minima Gr.
- Տերեակիցները խորը կարտված են: Ունդի շառավիղը հա-
վասար է 6—10 մմ, յերկարության 6
6. Ունդը գլանաձև է, յերկու կողմերից տափակ M. tribu-
loides Desr
- Ունդը տակառաձև ովալ է յերկու կողմերիցն էլ ուռուցիկ,
Քշերը խոշոր են M. rigidula (L). Desr
- Յեղ 67 Melilotus Juss — Մեղրալուտտա (եղյոնջա) Донник
1. Ծաղիկները սպիտակ են M. albus (L). Desr
- Ծաղիկները դեղին են, տերեակիցները ամբողջապես M.
officinalis (L). Desr
- Յեղ 68 Lotus L — Յեղջեր աւվույտ — Лядвенец
1. Տերենների և բաժակի յեղերի վրա կան յերկար մաղիկ-
ներ L. cieatus Koch.
- Տերենները մորկ են կամ կարճ մաղիկներով, տերենները գծա-
ձև են կամ նշտրածև L. tenuifolius Rchb.

Յեղ 69 Robinia L. — Ակացյա — Лжеакация
Ծաղիկները սպիտակ են կամ վարդագույն: Ծաղկափթու-
թյան վրա չկան, գեղձալին մաղիկներ R. pseudacacia L.

Յեղ 70 Coronilla — Կարարուլա — Вязель
1. Ծաղիկները սպիտակ են կամ վարդագույն: Ծաղկափթու-
թյունը կազմված է 15—40 խոշոր ծաղիկներից C. varia L.
Ծաղիկները դեղին են, ցողունները վեր բարձրացող C.
cappadocica Willd

Յեղ 71 Phaseolus L. — Լոբի — Лоби
1. Վոզկուլցները տերևներից կարճ են Ph. vulgaris L.
Վոզկուլցները տերևներից յերկար են Ph. multiflorus L. am

Յեղ 72 Vicia L. — Վիկ — Вика
1. Ծաղիկները 1—2 գտնվում են տերևածայրում կամ կարճ
յերկարմանի վոզկուլցներում
Ծաղիկները գտնվում են քիչ թե շատ բազմաճաղկավոր
վոզկուլցներում
2. Տերևները հակադարձ-ձվաձև են կամ յերկարավուն
ուռիկներ թեք, դեպի վեր կանգնած են, բարակ մաղիկով ծածկված
V. sativa L.

Տերևները ավելի նեղ են, գծաձև: Ուռիկները ուղղված են մի
կողմ և մերկ են V. angustifolia Roth
3. Պսակը նեղ է: Առաջատու թիթեղը 2—3 անգամ ավելի
կարճ է իր հավելվածքից, բույսը քիչ թե շատ մաղմղում է
հատկապես վերևի մասում V. villosa Roth
Պսակը լայն է: Առաջատու թիթեղը ավելի յերկար է հա-
վելվածքից: Ամբողջ բույսը մերկ է կամ քիչ մաղմղում V. varia-
bilis Freyn et Sint.

Յեղ 73 Trifolium L. — Յեբեբնուկ — Клевер
1. Յեբեբ տերևներից միջին տերևիկը կոթունավոր է
T. campestre L.

Միջին տերևիկը առանց կոթունի չի
2. Ծաղիկները բաց դեղին են և խոշոր: Բաժակի ներքին
ատամիկը ավելի յերկար է խողովակից
Ծաղիկները սպիտակ են, վարդագույն կամ մանրշակա-
գույն
3. Ցողունը ծաղկափթության տակը շատ մաղմղում է

T. canescens Willd
Ցողունը ծաղկափթության տակը ավելի քիչ մաղմղում է
T. trichocephalum MB

4. Ծաղիկները ունեն ծաղկակոթեր 5

Ծաղիկները չունեն ծաղկակոթեր 7

5. Ծաղկակոթը հավասար է բաժակին կամ նրանից յերկար
է, ղլխիկները նոսր են 6

Ծաղկակոթերը շատ կարճ են, ղլխիկները խիտ են, ծաղիկ-
ները սկզբում սպիտակ են, հետագայում դառնում են վարդա-
գույն T. ambiguum MB

6. Ցողունը փովող է T. repens L.

Ցողունը ուղիղ կանգնած է T. hybridum L.

7. Տերևները գծաձև են կամ նշտարաձև T. alpestre L.

Տերևները ելլալսաձև են T. pratense L.

Յեղ 74 Anthyllis L. — Ղարավոսպն — Язвенник
1. 20—40 սմ. բարձրությու ունեցող բույս է: Ցողունները
գետնատարած են կամ վեր բարձրացող: Հիմքի մաս գտնվող
տերևի միջին տերևիկը 3 սմ. յերկարությու ունի A. Boissieri
Sag

ԲՆՏ. XV GERANIACEAE G. ST. HIL — ՄԼՄԼՈՒԿՆԵՐԻ — ГЕРА-
НЕВЫЕ

Յեղ 75 Geranium L. — Մլմլուկ — Герань
1. Ստորերկրյա մասերը հաստացած չեն: Ծաղկակոթերը
միայնակ են G. sanguineum L.
Ցողունները գուրս են գալիս ստորերկրյա պալարներից,
ծաղկակոթերը զույգ են: Տերևների մասերը փետրաձև կամ մատ-
աձև կտրտված են G. tuberosum De.

ԲՆՏ. XVI. ZYGOPHYLLACEAE LINDE — ՁԻՍՊՈՊՈՒՅՆԵՐԻ —
ПАРНОЛИСТНИКОВЫЕ

1. Տերևները կազմված են 2 տերևիկներից: Ծաղիկները
մանր են Zygophyllum L. (77)
Տերևները մինչև հիմքերը բաժանված են 3 մասի: Ծաղիկ-
ները խոշոր են Peganum L. (76)

Յեղ 76 Peganum L. — Սպանդ — Гармала
Տերևների մասնիկները գծաձև են P. Harmala L.

Յեղ 77. *Zygophyllum* L. — Չիսպուսք

— Парнолистник

Տերենների մասնիկները յերկարավուն հակադարձ ձվաձև են

Z. Fabago L.

ԸՆՏ. XVII. VITACEAE LINDL — ԽԱՂՈՂՆԵՆԻՆԵՐԻ — ВИНОГРАДНЫЕ

Պսակաթերթերը գազաթոււ միացած են միմիանց հետ

Vitis L. (78)

Պսակաթերթերը միացած չեն

Ampelopsis Michx. (79)

Յեղ 78. *Vitis* L. — Խաղող — Виноград

Տերենները մատնաձև խորը կտրտված են: Պսակաթերթերը հասապտուղ ե: Պսակաթերթերը գազաթոււ միացած են *V. vinifera* L.

Յեղ 79 *Ampelopsis* Michx

Տերենները մատնաձև բարդ ին *A. guinefolia* R. et. Seh.

ԸՆՏ. XVIII. MALVACEAE JUSS — ՄՈՒՈՇՆԵՐԻ — МАЛЬБОВЫЕ

Յենթաբաժակը 3 մասի բաժանվող ե: Սերմերը ունեն յերկար մազիկներ *Gossypium* L. (80)

Յենթաբաժակը մասերը ազատ են: Պսակաթերթերը վերևի մասից ունեն խորշեր *Malva* L. (80)

Յեղ 80 *Gossypium* L. — Բամբակ — Хлопок

Պսակաթերթիկները դեղին են: Ճյուղերը և կոթունները մազմզոտ են, սերմերը պատված են շատ խիտ մազմզուկներով *G. hirsutum* L.

Յեղ 81 *Malva* L. — Մուր — Мальва

1. Պսակաթերթերի յերկարութունը մինչև 15 մմ. դրանց գույնը սպիտակ ե կամ բաց-վարդագույն *M. neglecta* Wall

ԸՆՏ. XIX. PRIMULACEAE — ПЕРВОЦВЕТНЫЕ

Յեղ 82 *Primula* L. — Կոփացնցուկ — Первоцвет

1. Ծաղիկները կազմում են հովանոց ծաղկափթույթուկներ Սերմնարանը վերադիր ե: Պսակաթ մեխանման ե կամ ձազարանման *P. macrocalyx* Bge

ԸՆՏ. XX. GENTIANACEAE DUM. — ՅԵՐԻՆՋՆԱՏԱԿԵՆԻ — ГОРЕЧАВКОВЫЯ

Յեղ 83 *Gentiana* L. — Յերինջնատակ — Горечавка

1. Պսակը յերկնագույն ե, մանիշակագույն կամ դեղին, թերթիկները ձվաձև են: Պսակաթերթերի մեջտեղը ծալվածքներ չկան: Տերենները բութ են յերկարավուն կամ ձվաձև-յերկարավուն: Բաժակը վերևից հատած ե *G. caucasica* MB.

Պսակաթերթերի մեջտեղը կան ծալվածքներ (складки): Մյուս հատկութունները այլ են 2

2. Պսակը կապույտ ե: Ծաղիկները քիչ են և կազմում են գլխիկներ. բաժակաթերթերը նեղ-նշտարաձև են, իրարից հեռու. չեն գտնվում: Ներքի տերենները թփուկանման են, մյուսները ձվա նշտարաձև 3—7 շղերով: *G. septemfida* Pall

Պսակը դեղնավուն ե: Բաժակաթերթերը գծաձև են և հավասար են խողովակին կամ նրանից կարճ են: Ծաղիկները գալթնալին են և նստադիր: Ներքի տերենները թփուկանման են, մյուսները գծա-նշտարաձև *G. gelida* MB.

ԸՆՏ. XXI. BORRAGINACEAE LINDL — ԽՈՏԱՏԵՐԵՎՆԵՐԻ — БУРАЧНИКОВЫЕ

1. Պսակը զիգոմորֆ ե, մերկ ե կամ ներսից մի քիչ մազմազա *Echium* L. (90)

Պսակին ունի հավելվածքեր, վորոնք նման են թփուկների 2

կամ ծալվածքների 3

2. Կաղիկները հիմքերում փոսեր չունեն 4

Կաղիկները հիմքերում խորը փոսեր ունեն 3: Վորովվածքները (ծաղկափթույթուկներ) մինչև գազաթն ունեն կանաչ ծածկող տերևներ *Lithospermum* L.

Վորովվածքները գազաթններում չունեն տերևներ *Myosotis* L.

4. Պսակը խողովակաձև դանդաղանման ե: Հավելվածքները նշտարաձև են *Symphytum* L. (89)

Պսակը ձազարանման ե: Հավելվածքները կլոր են 5

5. Պսակի խողովակը ուղիղ ե *Anchusa* L.

Պսակի խողովակը մեջտեղից ծնկաձև ծոված ե *Lycopsis* L.

Յեղ 89 *Symphytum* L. — Оропник

Պսակը կապույտ ե կամ յերկնագույն: Պսակի մասերը ուղղված են դեպի առաջ *S. asperitimum* Lep

Յեղ 90 Echium L. — Իժա — Румянка

Պսակի խողովակը 2 անգամ գերազանցում է բաժակին:
Ծաղիկները մուգ կարմիր են E. rubrum Jacq

Պսակի խողովակը չի գուրս գալիս բաժակից: Պսակը սկզբ-
բուն լինում է կարմիր, հետո յերկնագույն E. vulgare L.

ԸՆՏ: XXII UMBELLIFERAE MORISS — ՀՈՎԱՆԱՅՈՎԱՐՆԵՐԻ —
ЗОНТИЧНЫЕ

1. Ծաղիկները կազմում են հասարակ հովանոցներ Astran-
tia L. (91)

Ծաղիկները կազմում են բարդ հովանոցներ 2

2. Բոլոր տերևները ամբողջական են Bupleurum L. (93)

Տերևները քիչ թե շատ կտրտված են 3

3. Պտուղը կազմված է 2 դնդաձև սերմիկներից Bifora
Hoffm

Պտուղը այլ տեսակի չէ 4

4. Պտուղը ծածկված է փշերով և յերկար մազիկներով 5

Պաղի վրա չկան փշեր և մազիկներ 6

5. Հովանոցները խոշոր են, բազմաթիվ յերկար հառազայթ-
ներով, պտուղը ծածկված է յերկար փշիկներով Astrodaucus
Drude (92).

Հովանոցները խոշոր չեն, քիչ հառազայթներով: Պտուղը
ծածկված է բարակ մազիկներով Torilis Adans (95)

6. Պտուղները առօրակ են և ուլալ Heracleum L. (94)

Պտուղները յերկարավուն են և պատառաքաղանման
Chaerophyllum L.

Յեղ 91 Astrantia L. — Звездчатка

Պառչանի տերևիկները ծաղկակոթերից ալիլի յերկար են
A. helleborifolia Salisb)

Յեղ 92 Astrodaucus Drude

Ցողունները յերկար են: Տերևները կրկնակի փետրաձև են
A. orientalis (MB) Drude

Յեղ 93 Bupleorum L.

Տերևներն ունեն անցքեր վորի միջով անցնում է ցողունը
B. rotundifolium L.

Տերևները նշարաձև են կամ գծաձև B. polyphyllum
Led.

Յեղ 94 Heracleum L. — Կոցուկ — Бор

1. Տերևները մատնաձև խաժանված են 3—7 մասերի: Ներ-
քի մասը սպիտակավուն մազերով ծածկված է H. villosum L.
Fisch.

Տերևները բաժանված են միայն 2 առանձին մասերի: Ներ-
քից կանաչավուն է H. pastinacefolium L.

Յեղ 95 Torilis Adans

1. Պառչանը բազմատերև է: Պաղի փշերը ծայրերում վո-
ւորված չեն T. Anthriscus scop

Պառչան չունի: Պաղի փշերը ծայրերում վորված են 2

2. Հովանոցները նստաղիր են: Ծաղկակոթերը համար-
ա թե գլխիկ է T. nodosa Scop

Հովանոցները ունեն կոթուններ T. infesta Hoffm

ԸՆՏ. XIII LABIATAE JUSS — ՇՐԹՈՒՆՔԱԾԱՆԿԱՎՈՐՆԵՐ
ГУБЦВЕТНЫЕ

1. Թվում է, վոր պսակը կազմված է միայն ներքևի շրթուն-
քից, վորովհետև վերինը աննկատելի չէ 2

Պսակի 2 շրթունքներն ել պարզ յերևում են 3

2. Պսակի վերին շրթունքը շատ կարճ է, համարյա աննկա-
տելի լի ներքևինը կտրտված է 3 մասերի Ajuga L (98)

Պսակի վերին շրթունքը աննկատելի չէ, ներքևինը՝ կտրտ-
ված է 5 մասի Teucrium L (96)

3. Բերրի առեչքները 2 հատ են. Salvia L (100)

Բերրի առեչքները 4 հատ են 4

4. 4 առեչքները, վորոնք միացած են պսակի ներքին
շրթունքի մոտ (այսինքն առաջինները), կարճ են յետիններից 5

Առեչքները, վորոնք միացած են պսակի ներքին շրթունքի
մոտ (այսինքն կողքերինը) յերկար են հետիններից 6

5. Ներքևի շրթունքի մեջտեղի մասը կլոր-ուռուցիկ է
Nepeta L (100)

Ներքևի շրթունքի մեջտեղի մասը հակադարձ ձվաձև է,
առօրակ, ցողունները զետնատարած են Glechoma L

6. Ծաղկելուց հետո բաժակը փակ է, յերկշրթունք 7

Ծաղկելուց հետո բաժակը բաց է, նրա առամասերը համար-
ա թե բոլորը միասնակ են 8

7. Բաժակի 2 շրթունքն ել ամբողջական են, ծաղիկները
դեղին են Scutellaria L (99)

Բաժակի վերին շրթունքը կաղմված է հարթ 3 ատամնավոր մասից, իսկ ներքին շրթունքը 2 մասի բաժանվող է, ծաղիկները մանրշակագույն են

Brunella L (97)

8. Պսակի ներքվի շրթունքի կողքերի մասերը նման են սուր ատամիկներին

Lamium L (101)

Պսակի ներքվի շրթունքի կողքերի մասերը այլ ձևի են 9

9. Ծաղիկները կարմիր են, կամ վարդագույն Betonica L (103)

Ծաղիկները կապույտ են

Hyssopus L.

Ցեղ. 96. Teucrium L — Լյարդախոտ — Дубровник

1. Տերևները փետրածե կտրված են զծային մասնիկներին: Ծաղիկները կապույտ են, տարածվող հուրանանման ծաղկափթույթուններում

T. orientale L

Տերևները ամբողջական են կամ քիչ կտրված: Ծաղկափթույթունը գլխիկ է: Ամբողջ բույսը սպիտակավուն է T. polium L

Ցեղ. 97. Brunella L — Չորձորակ — Горлянка

1. Ծաղիկները մանրշակագույն են

B. vulgaris L

Ծաղիկները սպիտակ են

B. alba L

Ցեղ. 98. Ajuga L — Զանկվոտ — Живучка

1. Պսակը դեղին է

A. Chia (Poir) Schreb

Պսակը կապույտ է կամ մանրշակագույն

2

2. Բույսը շատ թույլ մազակալված է: Ծաղիկները վաղ կապույտ են պսակի շրթունքները ուղղված են դեպիցած

A. orientalis L

Բույսը շատ ուժեղ մազակալված է: Ծաղիկները մուգ կապույտ են և մանր: Պսակի խողովակը վրդերված է և շրթունքները ուղղված են դեպի վեր

A. genevensis L

Ցեղ. 99. Scutellaria L — Սաղավարդախոտ — Шлемник

1. Ծաղիկները դեղին են: Տերևները փետրածե կտրված են, ներքևից սպիտակ մաղիկներով ծածկված

S. orientalis L

Ցեղ. 100. Nepeta L — Կատվի անանուխ — Котовник

1. Յողունը ճյուղավորվող է: Տերևները մերկ են: Ծաղիկները մուգ կապույտ են, հասկանման կամ գլխիկալին ծաղկափթույթուններում

N. betonicaefolia L.

Յողունը ճյուղավորվող է: Ծաղիկները բաց կապույտ են: Ծաղկափթույթունը նոսր է: Տերևները մազակալված են N. Mus-sini Henk.

Ցեղ. 101. Lamium L — Ցեղինջամայր Яснотка

1. Բազմամյա բույս է: Պսակը սպիտակ է: Տերևները ձվածե են սրածայր գաղաթով:

L. album L

Միամյա բույս է: Պսակը վարդագույն է: Տերևները կլոր յերիկամունքածե են

L. amplexicaule X

Ցեղ. 102. Hyssopus L — Մշտակ — Иссоп

1. Տերևները գծային են: Ծաղկափթույթունը միակողմանի է

H. officinalis L

Ցեղ. 103. Betonica L — Խաչափայտ — Буквица

1. Ծաղիկները խոշոր են, վառ-վարդագույն, մինչև 3 սմ յերկարություն 3—4 անգամ յերկար են բաժակից B. grandiflora L

Ծաղիկները մանր են, մի քիչ յերկար բաժակից B. officinalis L

Ցեղ. 104. Salvia L — Ցեղեսպաղ — Шалфей

1. Ամեն մի ողակում գտնվում է 8—10 ծաղիկ, գույնը դեղին կապույտ-մանրշակագույն: Առոչքները պսակից դուրս չեն գալիս

S. glutinosa L

Ամեն ողակում գտնվում է 20—40 ծաղիկ, վարունց գույնը կապույտ-մանրշակագույն է

S. verticillata L

ԸՆՏ. XXIV. SOLANACEAE VVHALL-ՄՈՐՄԱԶԳԻՆԵՐԻ-ПОСЛЕНОВЫЕ

1. Պսակը անիվանման է, պտուղը հյութալի է, հատապտղանման

2

Պսակը դանդաղանման է, խողովականման-ձազարածե կամ ձազարածե

3

2. Պսակը դիղնավուն է: Փոշանոթները կպած են միմյանց կետ

Lycopersicum Dur (106)

Պսակը սպիտակավուն է կամ մանրշակագույն: Փոշանոթները հպած չեն

Solanum L (107)

3. Պտուղը ծածկված է խիտ թեփուկանման մասերով

Datura L (108)

Պտուղը ծածկված է թեփուկանման մասերով և բացվում է խուփով

Hyoscyamus L (105)

Ցեղ. 105. Hyoscyamus L — Մուկեխինա Белена

1. Վերևի տերևները շրջապատում են ցողունին H. niger L

Վերևի տերևների հիմքերը նեղ են

H. pusillus L

ՅԵԳ. 106. *Lycopersicum* Dun — Պատուհեն — Томат
Ծաղիկները դեղին են: Պատուհենը կարմիր *L. esculentum* Mill

ՅԵԳ. 107. *Solanum* L — Մորմ — Паслен
1. Բաժակը և պսակը 6—9 մասի բաժանվող են: Պատուհենը խոշոր ուլալ են: Ծաղիկները մանրակազույն են *S. Melongena* L-բադրիջան
2. Բաժակը և պսակը 5 մասի բաժանվող են: Տերեւները փոշ դուլդ ընդհատ փետրածն են: Բույսերն ունեն սառնեղենայա պալարներ *S. tuberosum*-կարտոֆիլ

ՅԵԳ. 108. *Datura* L — Արջընկուղ — Дурман
Տերեւները խոշոր են, հիմքից փոս ընկած և ատամնավոր: Ծաղիկները սպիտակ են *D. stramonium* L.

ԸՆՏ. XXV. SCROPHULARIACEAE LINDE — ՍԱՂԱԽՈՏԵՐԻ —
НОРИЧНИКОВЫЕ

1. Ծաղիկները համարյա ակտինոմորֆ են: Մինչև հիմքը բաժանված 4 մասերի: Խողովակը շատ կարճ և *Veronica* L (109)
Պսակը լերկշթուռնափոր է, լերկար խողովակով *Pedicularis* L (110)

ՅԵԳ. 109. *Veronica* L — Աղավնիճ — Вероника
Տերեւները բաժանրած են դժածն մասերի: Յողունը ճյուղավորված է և գեանտառած: Ծաղկափթույնները դանդաղ են միայն տերեւածոցերում: Յողունը չի վերջանում ծաղկափթույնով *V. orientalis* Mill.
Յածի տերեւները ամբողջական են: Յողունը ուղիղ կանգնած է և վերջանում է հասկանման ծաղկափթույնով *V. gentianoides* Vahl

ՅԵԳ. 110. *Pedicularis* L — Վոշլախ — Мытник
1. Արմատները իլիկածն հաստացած են: Ծաղիկները դեղին *P. comosa* L.
XXVI CUCURBITACEAE HALL — ԴՆՍԱԳԻՆԵՐԻ — ТЫК-
ВЕННЫЕ

1. Արական ծաղիկները կազմում են վողկույզ ծաղկափթույններ: Բեխիկներ չունեն: Պտուղը փշեքով և ծածկված *Ecballium* Rich. (111)

Արական ծաղիկները միայնակ են կամ գտնվում են տերեւների անկյուններում խմբերով: Պտուղը մերկ է: Բույսերը ունեն բխիկներ 2

2. Արական ծաղիկները հավաքված են խմբերով բխիկները հասարակ են *Cucumis* L (112)

Արական ծաղիկները միայնակ են, բխիկները բաժանվող է 3
3. Տերեւները շատ խորն կտրված են: Ծաղիկները բավականին մանր են *Citrullus* Schrad (113)
Տերեւները 5 մասի կտրված են: Ծաղիկները բավականին խոշոր *Cucurbita* L. (114)

ՅԵԳ. 111. *Ecballium* Rich — Իշավարունգ — Бешеный огурец
1. Պտուղը հասունանալուց հետո պոկվում է կոթից և շատ հեռու շարժվում սերմերը *E. Elaterium* Rich.

ՅԵԳ. 112. *Cucumis* L.
1. Տերեւների կտրված մասերը սուր ծայրեր ունեն: Պտուղը կանաչ է *C. sativa* L. — Վարունգ — Огурец
Տերեւների կտրված մասերը բութ ծայրեր ունեն: Պտուղը դեղին է լերկման կանաչ *C. melo* L. — Սեխ — Дыня

ՅԵԳ. 113. *Citrullus* Schrad. — Զմերուկ — Арбуз
1. Տերեւների խորշերը և փոսերը կլար են *C. vulgaris* Schrad

ՅԵԳ. 114. *Cucurbita* L. — Դդուճ — Тыква
1. Պտուղը կանաչ է դեղին կամ սպիտակ, գեղին հյութալի մաշիկ) մասով *C. pepo* L.

ԸՆՏ. XXVII. CAMPANULACEAE JUSS — ԶԱՆԳԱՍԾԱՂԻԿՆԵՐԻ
КОЛОКОЛЬЧИКОВЫЕ

ՅԵԳ. 115. *Campanula* L — Զանգակիկ — Колокольчик
1. Ծաղիկները գտնվում են բազմածաղկանի ծաղկափթույններով: Բույսերը բարձր են 2
Ծաղիկները միայնակ են: Բույսերը կարճ են 4
2. Ծաղիկները կազմում են վողկույզներ, հուրաններ կամ միայնակ են և ունեն կոթուններ 3
Ծաղիկները կազմում են զագաթնային գլխիկներ կամ կո-

զային փնջեր, նստադիր են և մանիշակագույն *C. glomerata* L.

3. Ծաղիկները կազմում են վողկույզներ-մանիշակագույն են, կոճղարմատները ունեն տարածվող ընձուղներ: Հիմքային տերևները չերկար կոթուններ ունեն, վերին տերևները նստադիր են կամ կարճ կոթունավոր *C. papunculoioides* L.

Ծաղիկները կազմում են ճյուղավորվող հուրաններ, գույնը բաց չերկնագույն է կամ սպիտակ *C. lactiflora* MB.

4. Պսակը մանիշակագույն է: Տերևները ընդհանրապես ծածկված են բարակ մազմզուկներով: Յեղրները առամնավոր են *C. Aucheri* D. C.

Պսակը չերկնա-մանիշակագույն է: Տերևների չեղրերը ամբողջական են, միայն գագաթում կան 3 առամներ *C. tridentata* Schreb.

ԳՆՏ. XXVIII. COMPOSITAE VAILL — РАСТУЩАЯ КОМПОЗИТНАЯ — СЛОЖНОЦВЕТНЫЕ

1. Բոլոր ծաղիկները լեզվածն են՝ 5 առամիկով գագաթին 2 Բոլոր ծաղիկները խողովակածն են կամ արաքինները լեզվածն 3 առամնավոր և միջինները խողովակածն (չերքեմն առամիկները լավ չեն չերկում 6

2. Ծաղիկները չերկնագույն են *Cichorium* L. (118)
Ծաղիկները դեղին են 3

3. Անցողուն բույսեր են, բոլոր տերևները գտնվում են հիմքի մոտ (розетка): Չամբուլները միայնակ են 4
Ցողունը լավ զարգացած է 5

4. Սերմիկի հավելվածքի մաղիկները փետրածն են: Տերևները մազմզոտ են *Leontodon* L. (119)

Սերմիկի հավելվածքի մաղիկները հասարակ են: Տերևները մերկ են *Taraxacum* L. (120)

5. Չամբուլները գտնվում են չերկար կոթունների վրա և կազմում են տարածվող և խիստ ճյուղավորվող վահանիկաձև ծաղկափթույններ *Lapsana* L. (121)

Չամբուլները ցողունների վրա նստած են առանց կոթունների և ճյուղավորված են *Lactuca* L. (122)

6. Կողքերի ծաղիկները լեզվածն են, միջինները խողովակածն 7

Բոլոր ծաղիկները խողովակածն են կամ կողքինները ծաղկա-
րածն 15

7. Պսուղները չունեն հավելվածքներ (թրչող մասեր) և
մաղիկներ 8

Պսուղը ունեն հավելվածքներ (թրչող մասեր) 11

8. Ծաղկակալը մերկ է *Pyrethrum* Boiss. (123)

Ծաղկակալի վրա, ծաղիկների մեջտեղը կան ծաղկակիցներ 9

9. Չամբուլները մանր են, հավաքված են գագաթներում
վահանիկաձև ծաղկափթույններում *Achillea* L. (125)

Ծաղկափթույնները այլ ձևի են, Չամբուլները ավելի
խոշոր 10

10. Տերևները փետրածն են բաժանված: Չամբուլներին
շառավիղների չերկարությունը 4—5 սմ. չի անցնում *Anthemis* L. (126)

Տերևները ամբողջական են: Չամբուլները շատ խոշոր են
(10 սմ. վոչ պակաս շառավիղը): Կողքերի ծաղիկները դեղին են,
մեջտեղին՝ մուգ-շականակագույն *Helianthus* L. (116)

11. Ծաղիկները առաջ են գալիս վաղ դարձանք մինչև կա-
նաչ տերևների տոռալ գալը: Ծաղկող ցողունները ծածկված են
սպիտակ թեփուկներով *Tussilago* L. (117)

Ծաղկող ցողունները ունեն կանաչ ծաղիկներ 12

12. Պատյանը 1 շրջան է կազմում *Senecio* L. (127)

Պատյանը շատ շրջաններ է կազմում կղմինդրի նման 13

13. Լեզվածն ծաղիկները չերկնագույն են, կամ բաց կա-
պույտ *Aster* L.

Լեզվածն ծաղիկները դեղին են 14

14. Չամբուլները մանր են և հավաքված են չերկարավան
հուրանանման ծաղկափթույններում *Solidago* L. (124)

Չամբուլներն ավելի խոշոր են, միայնակ կամ հավաքված
են վահանիկ ծաղկափթույններով *Inula* L. (128)

15. Կողքի ծաղիկները ձաղարանման են 16

Բոլոր ծաղիկները միատեսակ են, խողովակած և 17

16. Պատյանը կազմված է ամբողջաչեղ կլոր տերևիկներից
Amberboa Isnard (129)

Պատյանը կազմված է առամնավոր չեղրեր ունեցող տերե-
ներից *Centaurea* L. (136)

17. Փշոտ բույսեր են 20

Փշոտ բույսեր չեն 18

18. Սերմիկի հավելվածքը (թրչող մասի) մաղիկները փետ-

Մաղիկները հասարակ են

19

19. Պատյանի հավելվածքը ուժեղ ծոված է դեպի ցած

Silybum vaill

Պատյանը ծոված չն դեպի լեռ

Carduus L. (131)

20. Զամբյուղները մանր են, դրանց շառավիղները ունեն
մինչև 5—6 սմ չերկարություն կամ ավելի կարճ են

21

Զամբյուղները ավելի խոշոր են: Պուրպուր ծաղիկներով

Jurinxaequus (132)

21. Պատյանը վառ դեղնավոր է

22

Պատյանը խոտալին է (կանաչ): Զամբյուղները հավաքված
են, կաղմում են վողիլուզանման կամ հուրանանման ծաղկափթու-
թյուններ: Տերևները կտրտված են բազմաթիվ մանր նեղ մաս-
նիկներով

Artemisia L. (133)

22. Պատյանը դեղին է, կամ կարմրա-նարնջագույն: Զամ-
բյուղը համարյա գլանի ձև ունի

Helichrysum. (134)

Պատյանը վառ վարդագույն է, վորը բաժանվում է դամ-
բյուղից

Xeranthemum L. (135)

Ցեղ. 116. Helianthus L. — Արևածաղիկ

— Подсолнечник

1. Միամյա կուլտուրական բույս է՝ խոշոր դամբյուղներով
H. annuus L.

Ցեղ. 117. Tussilago L. — Դորատիկ — МатьиМачеха

Տերևները, վորոնք առաջ են դալիս ծաղիկները բացվելուց
հետո ներքևի մասից, ծածկված են շատ խիտ սպիտակ մաղիկ-
ներով, խի վերևից մուգ-կանաչ են

T. Farfara L.

Ցեղ. 118. Cichorium L. — Ժարճատուկ — Цикорий

Զամբյուղները նստադիր են: Պատյանների տերևիկներով
չեզերը ծածկված են մանր մաղիկներով

C. Inthybus L.

Ցեղ. 119. Leontodon L. — Աղվեսի սիսեռ:

Բույսերը մաղակալված են: Թռչող մասերի բոլոր մաղիկ-
ները միատեսակ են

L. asperimimum Boiss

Թռչող մասերի արտաքին մաղիկները ավելի կարճ են ներ-
սիսներից, բոլոր մաղիկներն էլ փեռած են

L. asper Rchb

Ցեղ. 120. Taraxacum L. — Խառատիկ — Одуванчик

Բույսը ծաղկում է ուշ ամառը և աշնանը: Թռչող մասը
կարմիր-դորշավուն է

T. serotinum (WK) Poir

Բույսը ծաղկում է զարնանը և վաղ ամառը: Թռչող մասը
բաց դեղին է

T. vulgare (Lam) Schran.

Ցեղ. 121. Lapsana L.

1. Մաղիկները պատյաններից 1 1/2 անգամ չերկար են
L. communis L.

Մաղիկները 2 անգամ չերկար են պատյանից

2

2. Պատյանը սեղ է

L. grandiflora MB

Պատյանը կանաչ է

L. intermedia MB

Ցեղ. 122. Lactuca L. — Հաղար — Мослокан

Մաղկափթույնները բազմաթիվ դամբյուղներով հուրան է,
տերևիկները ունեն կտուցներ

L. Scariola L.

Ցեղ. 123. Pyrethrum L. — Լվածաղիկ —

1. Լեզվաձև ծաղիկները վարդագույն են, կամ պուրպուրա 2
Լեզվաձև ծաղիկները սպիտակ են

3

2. Տերևները բաժանված են շատ նեղ մասնիկների: Զամ-
բյուղները միշտ միայնակ են

P. roseum MB.

Տերևները բաժանված են ավելի լայն մասերի-սուր առամ-
նավոր Զամբյուղը մեկ կամ մի քանի հատ է

P. carnenm MB

3. Տերևները ամբողջական են, արծաթավուն-սպիտակ
P. Balsamita (L) W.Տերևները կանաչ են կամ բաց դեղին, քիչ-թե շատ բա-
ժանված մասերով

P. parthenifolium W

Ցեղ. 124. Solidago L. — Մոզեռաթաթ

— Золотая розга

Տերևները ելիպսոսաձև են և առամնավոր

S. virga aurea L.

Ցեղ. 125 Achillea L. — Հաղարաթերթուկ

Тысячелистник

1. Մաղիկները վառ դեղին են

A. micrantha MB

Մաղիկները սպիտակ են կամ բաց դեղին

2

2. Տերևները նեղ են, գծաձև, մասնիկները գտնվում են

A. setacea W. K

Իրար մոտ: Մաղիկները սպիտակ են
Տերևները ավելի լայն են իրարից բավական հեռու գտնվող
մասնիկներով: Մաղիկները դեղնավուն-սպիտակ են

A. nobilis L.

Յեդ. 126. *Anthemis* L.—Пынавка

1. Լեզվածե ծաղիկները դեղին են: Տերևները բաժանված են նեղ զծային մասերի: Արծաթավուն մաղիկներով *A. Biebers teinina* (Ad) Boiss.

Լեզվածե ծաղիկները սպիտակ են 3

2. Տերևները բաժանված են նեղ մասերի և սպիտակ մաղիկներով են *A. candidissima* W.

Տերևները կանաչ են 3

3. Տերևները բաժանված են բարակ-նեղ-զծածե մասնիկների: Ծաղիկափթույթյան տակը յոդունը հաստացած է *A. altissima* L.

Տերևները միանգամ փետրածե բաժանված են լայն բութ առամ նավոր մասերի *A. rigescens* Willd

Յեդ. 127. *Senecio* L.—Գառնանաբեր—Крестовник

1. Ծաղիկները կարմրավուն-նարնջագույն են: Տերևներն ամբողջական են և մազակալված *S. aurantiacus* DC

Ծաղիկները դեղին են 2

2. Տերևները փետրածե բաժանված են: Լեզվածե ծաղիկները մեծ մասամբ լինում են 8 հատ *S. vernalis* L.

Տերևները ամբողջական են, լերկարավուն-նշարածե և առամնավոր: Լեզվածե ծաղիկները շատ են *S. racemosus* L.

Յեդ. 128. *Inula* L.—Կդմուխ—Девясиль

1. Ծաղիկները միանակ են, նարնջագույն-դեղին: Պառլանը լերկար է, սեղ և թավոտ *I. glandulosa* Willd

Ծաղիկները վահանիկածե ծաղիկափթույթուններ են կազմում, տերևները մերկ են և կոլոր *I. cordata* Boiss

Յեդ. 129. *Amberboa* Isnard

Միամյա բույս է, վարդագույն ծաղիկներով *A. odorata* L.

Յեդ. 130. *Cirsium* L.—Թաթեակ—Бодяк

1. Տերևները վերևից մուգ-կանաչ են, ներքևից սպիտակ մաղիկներով 2

Տերևները ներքևից սպիտակ մաղիկներով չեն 3

2. Տերևները խորը փետրածե կարաված են, կոշտ են և կոշտ ամուր փշերով: Ծաղիկները բաց-դեղին են *C. Cosmefil* (J) Roth

Տերևները ամբողջական են կամ վոչ խորը կարաված, ա-

վելի քիչ փշերով: Զամբյուղները կազմում են վահանիկածե ծաղիկափթույթուններ: Ծաղիկները պուրպուրային են *C. incanum* Fisch

3. Զամբյուղները փաթաթված են բարակ, բաժանված գաթթնային տերևներով *C. obvallatum* (MB) DC.

Զամբյուղներն աղատ են: Բույսերը շատ կարճ են, վորոնց տերևները հավաքված են հիմքի մոտ լողեակալով *C. esculentum* C. A. Mey

Յեդ 131 *Carduu* L.—Կառ—Чертополох

1. Զամբյուղները խոշոր են և թեքված: Փշերը պատյանի վրա լայն են *C. nutans* L.

Պատյանի վրայի փշերը լայն չեն, դադաթում ծոված են: Զամբյուղները թեքված չեն *C. hamulosus* Ehrh.

Յեդ 132 *Jurinea* Guss.—Наголоватка

1. Յոդունները խիտ տերևակալված են: Տերևները 2 կողմից ել կանաչ են *J. elegans* Stev.

Յեդ 133 *Artemisia* L.—Ողինդր (Յալչան)—Полынь

1. Տերևների մասերը բարակ և նեղ զծածե են 2

Տերևների մասերը լայն զծածե են 3

2. Զամբյուղները հավաքված են հասկանման ծաղիկափթույթուններում: *A. spicigera* MB.

Զամբյուղները հավաքված են, հուրանանման ծաղիկափթույթուններում: *A. erivanensis* Boiss.

3. Տերևները արծաթավուն են: Տերևների մասերը համարյա ամբողջալիզր են *A. Absinthium* L.

Տերևները արծաթավուն չեն, ունեն բաց դույն: Տերևների մասերի լիզրերը սղոցածե են *A. armeniaca* Lam.

Յեդ 134 *Helichrysum* Dc.—Անթարամ

Զամբյուղները նարնջագույն կարմրավուն են *H. rubicundum*.

Յեդ 135 *Xeranthemum* L.—Безсмертки

Պատյանը նեղ գլանածե է *X. cylindraceum* Sibth.

Պատյանը լայն է կիսագլանածե *X. sduarrosus* Boiss.

Յեդ 136 *Centaurea* L.—Փնջակողոր—Василек

1. Պատյանի տերևներն ունեն լերկար կոշտ փշեր 2

Պատշաճի տերեւիկները փշեր չունեն

4

2. Ծաղիկները վարդագույն են

C. iberica Trev.

Ծաղիկները դեղին են

3

3. Ծաղիկները վստկեղուց-դեղին են: Վողկույղները թե-
վերով են

C. solstitialis L.

Ծաղիկները բաց դեղին են: Յողունները ալ տեսակի չեն

C. reflexa Lam.

4. Ջամբյուղները շատ մանր են և կազմում են ճյուղավոր-
ված վահանիկաձև հուրաներ: Ծաղիկները մուգ-պուրպուրային են

C. sduarrosa.

Ջամբյուղները ավելի խոշոր են

5

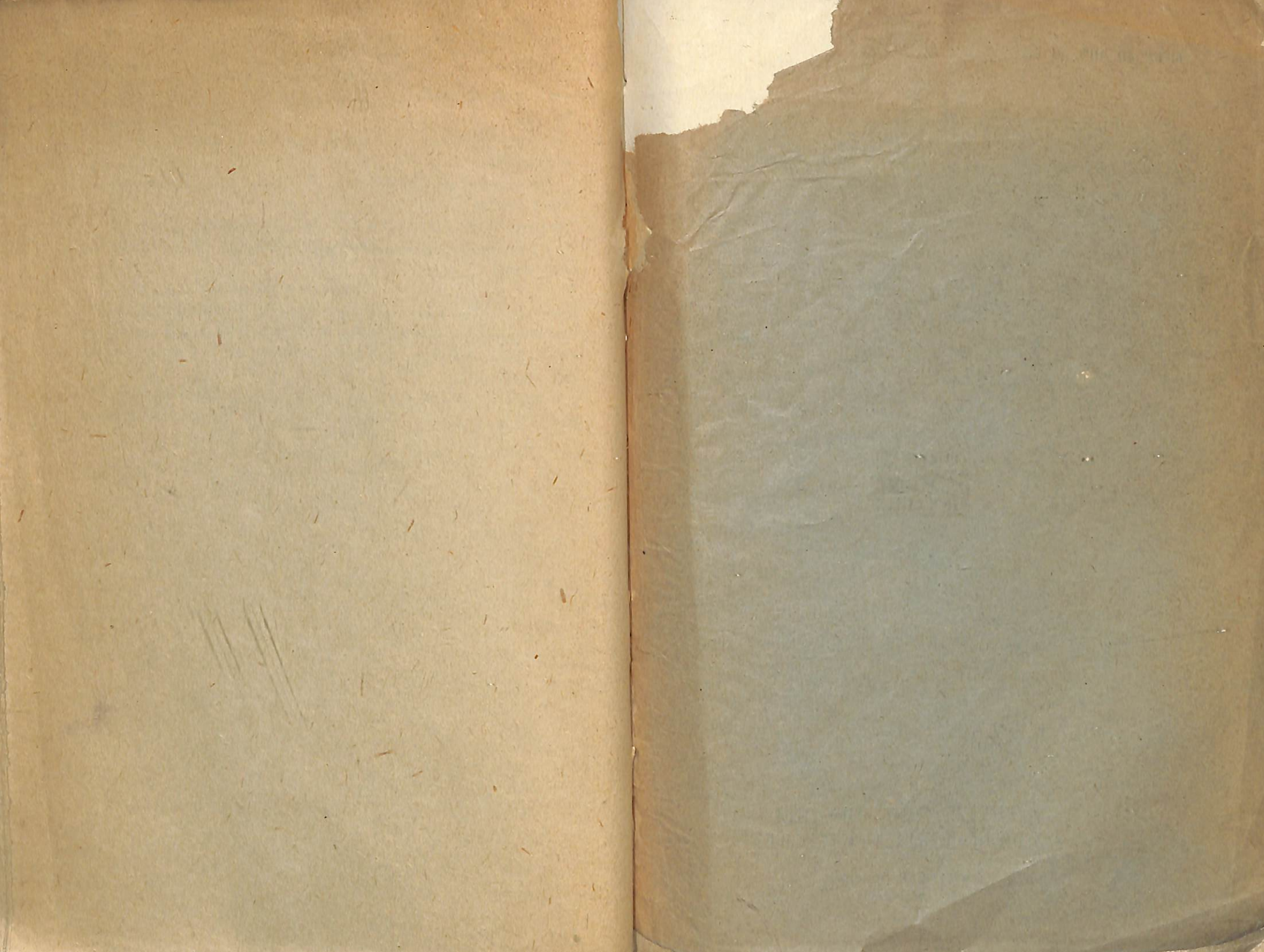
5. Ջամբյուղների շառավիղների չերկարությունը հասնում
է 4—5 ս.: Ջապարաձև (կողքի) ծաղիկները շատ խոշորացած են.
Ծաղիկները լինում են կապույտ, կարմիր, սպիտակ կամ դեղին

C. Fischeri Ad.

Ջամբյուղների շառավիղների չերկարությունը հասնում է
մինչև 3 սմ.: Ծաղիկները կապույտ են

C. depressa MB

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ. (± մ.)

УЧЕБНЫЕ ТАБЛИЦЫ ДЛЯ
ОПРЕДЕЛЕНИЯ РАСТЕНИЙ

Госиздат ССР Армении
Эривань—1981

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0262525

14208